

& Diakonie Parochie

En uitgave
van het LKDB

**Jaargang 32
Nummer 2**

Juni 2019

Historische modellen van Diaconie Deel 3. *Diaconie en Caritas onderweg*

Economie van het genoeg en ethiek rond inkomensverdeling
“Het hoofddoel van de Vincentiusvereniging is armoedebestrijding”
Bij de Halte Deventer wint Ab Harrewijn Prijs 2019
Oogst van diverse diaconale werkconferenties

Inhoud

Ter inleiding	1
Historische modellen van diaconie Deel 3	2
Economie van het genoeg	6
Ethische reflectie over inkomensverdeling	10
“Het hoofddoel van de Vincentiusvereniging is armoedebestrijding”	14
Diaconie in de Elisabeth Parochie	18
Verder met je werk na angst en agressie	20
Eenendertig genomineerden voor de Ariëns Prijs 2019	22
Opvang van Venezolaanse vluchtelingen in de regio	24
Inspiratiedag ‘Caritas beweegt’	26
In beweging naar duurzaamheid en rechtvaardigheid	30
Armoede, schulden en SchuldHulpMaatje	32
Bij de Halte wint Ab Harrewijn Prijs 2019	34
<i>De ontdekking van kwaliteit</i> , boekbespreking	36
<i>De goede gemeenschap</i> , boekbespreking	38
Agenda & Weetjes	40
Colofon en logo	
Meditatief: <i>Met open armen</i>	

Redactioneel

Het tijdschrift *Diakonie & Parochie* gaat in op ontwikkelingen rond diaconie in parochies, Parochiële Caritas Instellingen en katholieke gemeenschappen. Inhoudelijke reflecties, beleidsmatige vergezichten, oogst van conferenties en werkdagen, concrete voorbeelden, interviews met mensen in de praktijk, recensies van relevante boeken vullen de pagina's. Het aantal pagina's per nummer bedraagt minimaal 40. Zo is *Diakonie & Parochie* een praktisch katholiek diaconaal tijdschrift. Voor redactionele contacten: crijns@ziggo.nl

Ter inleiding

Hub Crijns

In dit nieuwe nummer van *Diakonie & Parochie* treft u weer 40 pagina's gevuld met interessant leesmateriaal aan.

U wordt aan het denken gezet met het derde deel van een serie over historische modellen van diaconie en caritas. We leven in een tijd waarin economische rationaliteit, efficiency en winst de voornaamste doelen zijn. Maar is dat alles? De grondleggers van de economie van het genoeg vertellen ons dat er nog andere doelen zijn, zoals mensen, de aarde, andere schepsels. Tegenover het alsmaar meer wijst een ethische reflectie over inkomensverdeling een weg naar het alternatief. Diaconiewetenschap in de praktijk dus.

We zetten de serie interviews met diaconale mensen voort met een gesprek met drie bestuurders van de Vincentiusvereniging 's-Hertogenbosch, die als hoofddoel heeft armoedebestrijding. Daar zetten 300 vrijwilligers hun beste krachten voor in.

In dit nummer leest u veel over de praktijk van diaconie en caritas. De Caritas Campagne 'Share the Journey' vertelt ons over het lot van vluchtelingen op onze eilanden dicht bij Venezuela. We leren over hoe de Elisabeth parochie in Midden Zeeuws-Vlaanderen vorm geeft aan diaconie. We maken kennis met de 31 genomineerden die meedingen naar de Ariëns Prijs voor Diaconie in het aartsbisdom Utrecht. De Ab Harrewijn Prijs 2019 is op 13 mei uitgereikt en we maken kennis met de genomineerden en de winnaar. Zorg, ontmoeting en maaltijd zijn belangrijke diaconale kernwoorden.

Er zijn verschillende diaconale werk-conferenties gehouden. U treft een boeiende impressie aan over de landelijke inspiratiedag 'Caritas beweegt'. Een van de workshops ging over duurzaamheid in de praktijk met als kapstok de encyciek 'Laudato Si'. De Euregionale Conferentie in het Bisdom Roermond leert ons hoe we verder kunnen met ons werk na angst en agressie. SchuldHulpMaatje is actief om mensen bij te staan in hun strijd tegen armoede en schulden. Elke bijdrage levert u ondersteunende tips voor de praktijk van diaconie en caritas.

Twee boekbesprekingen vragen uw aandacht. *De ontdekking van kwaliteit* van Andries Baart gaat in op de sleutelwoorden zorg, aandacht en ontmoeting. Daar kunnen we niet te eenvoudig over denken. *De goede gemeenschap* is een inspirerend boek over het katholiek sociaal denken, aangevlogen vanuit vier invalshoeken, begeleid door praktische interviews. Het nummer sluit af met nieuwtjes en weetjes en het gedicht op de achterpagina.

We hebben zoals veel tijdschriften nood aan vaste lezers. Wij hopen dat u ons tijdschrift trouw blijft. U ontvangt in deze jaargang bij elk nummer een extra nummer om ons te helpen met het werven van nieuwe lezers. Schroom dus niet om er gebruik van te maken. Over uw leeservaringen stellen wij uw mening erg op prijs.

Voor al uw reacties en meningen kunt u terecht bij eindredacteur Hub Crijns.
Adres: crijns@ziggo.nl.

Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad
Emmaplein 15, 5211 VZ 's-Hertogenbosch
e-mail: administratie@rkdiaconie.nl

Historische modellen van diaconie

Deel 3: Van Reformatie tot Franse Tijd (1572-1795)

Jan Maasen is medewerker Diaconie en Missiesecretaris Bisdom Rotterdam

Aan het eind van de Middeleeuwen was het landschap van de armenzorg tamelijk versnipperd. Het geven van aalmoezen aan armen was een van de goede werken, waardoor mensen de hemel konden verdienen. Zij hadden daartoe volop de gelegenheid.

Er woonden veel armen in de steden en de fysieke afstand tussen rijk en arm was klein. Rond 1500 was de houding ten opzichte van armoede veranderd, hetgeen goed zichtbaar is in de publicaties van humanisten als Erasmus, Coornhert en Vives.

Hulpverlening aan armen

Juan Luis Vives (1492-1540) schreef in 1526 in Brugge een traktaat over armenzorg, *'De subventionem pauperum'* (Over de hulpverlening aan de armen). De gedachten die hij daarin ontvouwt zijn niet nieuw, maar zijn verdienste is dat hij ze op een rijtje zet. Zijn werk bestaat uit twee boeken. In het eerste boek behandelt hij de morele achtergronden van armenzorg. In lijn met de middeleeuwse traditie beschouwt hij zorg voor de armen als invulling van de christelijke plicht tot naastenliefde en de armoede zelf als een geschenk van God. Maar hij trekt andere conclusies. De armen moeten hun lot aanvaarden, een deugdzaam leven leiden en zich vooral niet vergripen aan andermans bezit. En ze mogen hun lot zien te verbeteren. Wie kan werken, moet dat doen. De rijken hebben de plicht tot naastenliefde, maar dat is niet alleen een zaak van het individu of de kerk. De stedelijke overheid heeft ook een taak en moet er voor zorgen, dat alle armen geholpen worden en dat de armoede op een meer structurele wijze wordt bestreden. In het tweede boek ontvouwt hij daarvoor een programma. Zo pleit hij

ervoor, dat het stadsbestuur een overzicht maakt van alle armen in de stad en van alle instellingen en hun financiën controleert. De beschikbare financiële middelen zouden doelmatiger worden aangewend, als zij zouden worden beheerd door één centrale instelling, de 'ghemeene buerze'. Alle armen moeten werken voor de kost. Naast een arbeidsplicht moet er daarom gezorgd worden voor werkverschaffing en onderwijs. De voorstellen van Vives hadden hun invloed op het beleid van steden in de Zuidelijke Nederlanden. Keizer Karel V vaardigde in 1531 zelfs een edict uit voor heel de Nederlanden. Arme mensen werd verboden hun woonplaats te verlaten, behalve in geval van rampen of oorlogen. Parochies werden verplicht om de arme inwoners behoorlijk te ondersteunen. Bestaande fondsen moesten zo efficiënt mogelijk worden aangewend. Mensen die verhuisd waren, mochten pas na een jaar een beroep op armenzorg doen. In de Noordelijke Nederlanden heeft dit edict nauwelijks effect gehad. Veranderingen werden geleidelijk ingevoerd, en kwamen vooral na de Opstand.

De Reformatie

De Reformatie komt op met vergelijkbare kritiek op de middeleeuwse armenzorg. Ook zij keert zich tegen bedelen. Mensen moeten door eigen arbeid in hun behoeften voorzien. Het geven van aalmoezen en het doen van goede werken worden niet langer beschouwd als middelen die kunnen bijdragen tot iemands zielenheil. Verlossing is een kwestie van genade en niet van eigen verdienste. De werken van barmhartigheid blijven populair, nu als vrucht van het geloof. De Reformatoren koppelen diaconie weer nauwer aan de plaatselijke gemeente. Luther

Barmhartige Samaritaan, kunstenaar onbekend
[Fotograaf: Hub Crijns]

vertrouwde de armenzorg toe aan de overheid, totdat de gemeente zozeer een Bijbelse gemeenschap zou zijn, dat zij de zorg zelf zou kunnen uitvoeren. Hij adviseerde daarom kerkelijke inkomsten voor een gemeentelijke armenkas te gebruiken. Bucer en Calvijn gaan veel verder met de organisatie van de diaconie. Zij kennen de diaconie een fundamentele plaats toe en waarderen het ambt van diaken op. Naast een rol bij het avondmaal krijgt de diaken een belangrijke taak bij het verlenen van de zorg en wordt hij opgenomen in het bestuur van de kerkelijke gemeente. Daarvoor wordt teruggegrepen op het voorbeeld van de vroege kerk en worden allerlei theologische motieven gebruikt. Maar volgens de kerk-historicus Diarmaid MacCulloch speelden ook pragmatische redenen een belangrijke rol. De Middeleeuwse structuur van de liefdadigheid, die was uitgeoefend door de religieuze orden en broederschappen, was in de gebieden waar de Reformatoren het voor het zeggen hadden, door hen compleet ontmanteld. De diakenen moesten dit gat vullen.

De Opstand

In 1568 begint de tachtigjarige oorlog tegen de Spanjaarden. Vanaf 1572 kiezen verschillende Hollandse steden de kant van Willem van Oranje. In de jaren daarna zullen andere steden en provincies volgen. De aanhangers van de nieuwe religie grijpen de macht. Ze verbieden de publieke uitoefening van het katholieke geloof en ontbinden de religieuze orden. Kerkelijke goederen worden geconfisqueerd. De kerkgebouwen gaan over naar de nieuwe religie, die de publieke kerk wordt. Zij begint ook meteen met de oprichting van een diaconie. Met deze organisatievorm hadden protestantse vluchtelingen uit de Nederlanden al de nodige ervaring opgedaan in Londen, Emden en andere buitenlandse steden. Elke vluchtelingengemeenschap had daar een eigen diaconie, die arme lidmaten onder-

steunde. Dit model wordt nu ook in de Nederlandse steden gevolgd. Aanvankelijk richt de diaconie zich vooral op de armenzorg voor de eigen leden, daarbij gebruik makend van de oude aanwezige parochiële fondsen voor armenzorg en de opbrengsten van de wekelijkse collecte. Een andere ontwikkeling is, dat de stedelijke overheden hun controle versterken over de armenzorg. Zij wijzen vrijgekomen kloostergebouwen toe aan gasthuizen en weeshuizen, die daardoor een ruimere behuizing krijgen. Andere instellingen ontvangen inkomsten uit kerkelijke goederen. De stadsbestuurders gaan meer toezicht uitoefenen over de besteding van de gelden, benoemen bestuurders en nemen een coördinerende taak op zich.

Gevolgen

Vanuit een buitenperspectief hebben Reformatie en Opstand weinig veranderd aan de armenzorg. Er is een grote mate aan continuïteit als je kijkt naar de particuliere instellingen (gasthuizen, weeshuizen, hofjes) en stedelijke voorzieningen (Heilige Geestmeesters, huiszittenmeesters). Waar de parochies, kloosters en broederschappen zijn weggefallen, komt de protestantse diaconie op, en krijgen andere instellingen voor armenzorg ruimere financiële mogelijkheden en faciliteiten. In de zeventiende eeuw zal dit geheel zich verder ontwikkelen. Vanuit het binnenperspectief van de katholieke gemeenschap is de situatie wel aanzienlijk veranderd. De priesters waren verdreven, de kerken afgepakt, de kerkelijke armenzorgvoorzieningen overgenomen. Met allerlei maatregelen probeerden de Staten van Holland de uitoefening van de katholieke religie te ontmoedigen. De uitvoering van deze plakkaten verschilde overigens van stad tot stad. Amsterdam was bij voorbeeld veel toleranter dan andere steden. En als de Spaanse legers in de buurt waren, was de repressie groter. Ook na het einde van de tachtigjarige oorlog in 1648 nam in tijden van

oorlog de onderdrukking toe (de katholieken werden nooit volledig vertrouwd), om daarna weer af te zwakken. En tegen betaling was er in de praktijk vaak meer mogelijk dan officieel was toegestaan.

In de eerste decennia na de Opstand hielden de katholieken zich zeer gedeisd. Rond 1600 begonnen ze onder leiding van Sasbout Vosmeer met het opbouwen van een kerkelijke organisatie. Niet in juridische zin, want dat was en bleef tot de Franse tijd verboden. Maar wel praktisch. Er kwamen staties, waar priesters de mis vierden bij particulieren thuis of in schuilkerken. In het pastoraat en de geloofsvorming speelden de klopjes een belangrijke rol.

De klopjes waren een eigentijds antwoord op het kloosterverbod van de Reformatie. Deze ongehuwde vrouwen, die een kuisheidsgelofte hadden afgelegd, zetten zich in voor allerlei taken in het onderwijs, voor de kerk, in de ziekenzorg, als turfsteekster of als huishoudster. Ze woonden in kleine groepjes, zelfstandig of bij familie thuis.

Modellen van armenzorg

De ontwikkeling van de katholieke armenzorg in de zeventiende en achttiende eeuw kan inzichtelijk gemaakt worden met een modern schema voor lokaal diaconaat, dat uitgaat van twee dimensies (interne gerichtheid-externe gerichtheid, resp. informele en formele organisatie).

In de eerste decennia was de situatie tamelijk diffuus. De gereformeerde kerk was de publieke kerk, maar lang niet alle kerkgangers namen de stap om belijdend lid te worden. Dat deed slechts tien procent. Ook katholieken volgden diensten in de inmiddels protestantse kerken, trouwden er (totdat de katholieke kerk dat verbood) en lieten er zich begraven. Daarnaast kwam men in het geheim bijeen.

Voor de armenzorg kon men niet meer terecht bij de eigen voorzieningen, maar wel bij de stedelijke huiszittenmeesters of Heilige Geestmeesters, zeker als die katholiek waren. Pas langzaam werden katholieken uit deze functies geweerd. Maar ook daarna konden katholieken nog lange tijd bedeed worden door stedelijke armenzorginstellingen. Soms had ook de protestantse diaconie een ruime taakopvatting en wilde iedereen bedelen. Bedeling door de diaconie had wel een nadeel: ze ging vaak gepaard met morele druk om zich aan te sluiten bij de gereformeerde kerk. Dat gold te meer bij opname in een weeshuis of oudeliedenhuis.

Delftse model

In sommige steden kwam het tot nauwe samenwerking tussen stedelijke armenzorg en diaconie. Een voorbeeld is Delft, waar in 1613 de Kamer van Charitate werd opgericht. Het stadsbestuur stelde zes meesters van Charitate aan, de kerkenraad zes diakenen. Samen beslisten zij over alle hulpvragen. Op vertoon van een bedelingsbriefje kon men dan wekelijks de toegekende hoeveelheid roggebrood, een paar stuivers en in de winter turf ophalen bij het uitdeelpunt. De gereformeerden op zaterdag, de anderen op woensdag. Elk half jaar werd de hulpvraag opnieuw getoetst.

Dit systeem heeft lang gefunctioneerd, maar onder invloed van economische recessies moest er tegen het einde van de zeventiende eeuw wel herhaaldelijk bezuinigd worden. Het aantal bedeelde gezinnen werd ingekrompen tot 1100, gezinnen met één kind werden niet meer geholpen en kerkgangers van de Franse kerk werden verwezen naar hun eigen kerkgenootschap. Dat ging later ook gelden voor leden van de andere kerkgenootschappen.

Onderlinge hulpverlening

Het was de katholieke staties niet toegestaan om eigendommen te bezitten of fondsen te vormen. Daarom was men aanvankelijk vooral aangewezen op onderlinge hulp. Rijkere katholieken hielpen arme geloofsgenoten. De klopjes hielpen bij uitdelingen van brood en turf en als houvrouwen door hulpbehoevenden bij hen thuis op te nemen en te verzorgen. De colleges van kerkmeesters, die vanaf 1600 door Sasbout Vosmeer werden ingesteld, moesten niet alleen zorg dragen voor de priesters maar ook voor armen. Eind 1650 kwamen in Rotterdam 23 vermogende katholieken bijeen om de situatie te bespreken van de vele armen, “die door gebrek van noodich onderhoud óf comen te vervallen tot groote ellende en gebrekkelijckheden, óf genootzaecht werden - om 't leven te behouden - haer te begeven tot ongeoorlofde secten, tot merckelijck gevaer van haere zielen en desreputatie van de Catholijcke gemeente voornoemt”. Ze besloten een Gemene Armenbeurs op te richten met een bestuur van acht leden, twee uit elke statie. Bij dit initiatief waren geen geestelijken betrokken en zij werden ook niet opgenomen in het bestuur, een veiligheidsmaatregel om te voorkomen dat de armenbeurs gezien werd als een religieuze instelling. Uit de volgende oproep blijkt dat tot dan veel hulp onderling geleverd werd: alle gemeentelieden “die tot noch toe in 't byzonder beswaert zijn geweest, met weeckelijck off maendelijck onderhoudt van eenige arme persooene, zullen de naemen en gelegentheijt van dezelve aende regente bekend maeken en verzoeken moge, indien zij zulcks geraden vinden, van soodaenige lasten ontslagen en bevrijt te zijn”.

De Gemeene Beurs ging nu zorgen voor de armenzorg aan alle katholieken en zou in de achttiende eeuw ook wees- en armenhuizen oprichten. Haar taak werd steeds omvangrijker, vanwege de groei van de stad en daarbinnen ook het aandeel van de katholieken (van 7% in 1622 tot 27% rond 1800). Die groei kwam met name door de instroom van arme handwerkslieden uit Duitsland, de zogenaamde bovelanders. Tot het begin van de achttiende eeuw heeft de armenbeurs de katholieke armen in de stad

Rotterdam ondersteund, ongeacht de statie waartoe men behoorde. Daarna kwamen er armenbesturen in de afzonderlijke staties.

Amsterdamse model

In Amsterdam was al vrij snel sprake van een strikte scheiding tussen stedelijke en kerkelijke armenzorg. Meer dan in andere steden waren hier andere geloofsgemeenschappen aanwezig. Het Amsterdamse stadsbestuur was veel toleranter dan de Hollandse Staten. De koopman won het van de dominee: wilde men zaken blijven doen met het buitenland, kon men intern niet al te hard optreden. Het gevolg was, dat men katholieken in Amsterdam al vrij snel dingen toestond die elders verboden waren. Je kan dit ook anders formuleren: de verschillende geloofsgroepen werden gedwongen om te zorgen voor de eigen weeskinderen, armen en ouderen. Waarschijnlijk begon al rond 1600 het Rooms Catholijck Oude Armen Kantoor met zijn werkzaamheden, het ondersteunen van weesjongens en arme volwassenen. Aanvankelijk was het nog geen echt kantoor en werkten de betrokken particulieren vanuit hun eigen huizen, maar in de loop van de zeventiende eeuw betrok men een eigen kantoorruimte, waar de armbezorgers vergaderden en waar ook de uitdelingen plaats vonden.

Dit Amsterdamse model zou in de loop van de achttiende eeuw het dominante model in heel Nederland worden.

Diakonie gericht op mensen buiten de eigen gemeenschap		Huiszittenmeesters Delftse model
Diakonie gericht op mensen binnen de eigen gemeenschap	Onderlinge hulpverlening	Protestantse diaconie Amsterdamse model
	Informeel	Formeel

R. Lesaffer, 'Vives, Brugge en de armenzorg', in: Tijdschrift voor Sociaal Recht, 2006, p. 559-567.

M.J. van Lieburg, 'Het Sint Laurensinstituut, 1651-1857-2007. De geschiedenis van de katholieke charitas te Rotterdam', Rotterdam, 2007.

Jurjen Vis, 'Liefde het fundament. 400 Jaar Rooms Catholijck Oude Armen Kantoor in Amsterdam', Amsterdam 2008.

Economie van het genoeg

Hub Crijns is bestuurder Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad en lid van de Stuurgroep Knooppunt Kerken en Armoede

De term 'Economie van het genoeg' is eind jaren zeventig van de vorige eeuw geïntroduceerd in de kringen rond de Raad van Kerken in Nederland en in die van het arbeidspastoraat.

De economen achter deze 'economie van het genoeg' zijn Harry de Lange en Bob Goudzwaard, beide langdurig verbonden met het oecumenisch werk van de Wereldraad van Kerken en de Raad van Kerken in Nederland. De kerken en de Evangelische Volkspartij deden volop mee. Goudzwaard zette het concept van de 'economie van het genoeg' uiteen in zijn boek *'Kapitalisme en vooruitgang'* (1976).

Economie van het genoeg

Bob Goudzwaard en Harry de Lange schreven in 1976 hun boek *'Genoeg van te veel, genoeg van te weinig – wissels omzetten in de economie'*, dat in 1993 een vierde, opnieuw herziene en uitgebreide druk kreeg. In die laatste druk is meer aandacht gegeven aan de dominantie, die de financiële markten en het financiële deelsysteem uitoefenen op de andere deelsystemen van de economie. De economie van het genoeg is een reactie op de onevenredige verdeling van de productiemiddelen binnen de consumptiemaatschappij. Ze bepleit grenzen aan de economische groei en stelt dat niemand zijn overvloed dient te vermeerdere, zolang niet iedereen aan zijn levensbehoeften toekomt. Aanhangers van deze op kleinschaligheid gerichte omgang met de schepping zien in de bijbel een belangrijke inspiratiebron. Invoering van een sabbatjaar

en een basisinkomen maken onderdeel uit van de economie van het genoeg.

Paradoxen in de economie

De hoofdstelling is dat aan het gangbare denken in de economie en het daarop aansluitende gangbare economische handelen grote onvolkomenheden kleven. Het gangbare denken en handelen is eenzijdig gericht op het bevorderen van een ongekwalificeerde economische groei. De onvolkomenheden omschrijven de auteurs in het eerste hoofdstuk als paradoxen: de paradox van de schaarste aan middelen, de paradox van de nieuwe armoede bij sterk toegenomen welvaart, de zorgparadox van afnemende kwaliteit ondanks hogere inkomens, de arbeidsparadox met het incalculeren van een bepaalde werkloosheid, de communicatieparadox van uitsluiting ondanks grote toename van digitale communicatiemiddelen, en de tijdparadox met ondanks

grotere welvaart nog steeds de meeste uren in werktijd. De economie laat een hoger welvaartspatroon zien voor de rijke, vooral Noordelijke landen op de wereld, en toch neemt de armoede wereldwijd toe, ook in die rijkere landen. Het debat over de eindigheid van de zogenoemde hulpbronnen van planeet aarde is sinds de jaren zestig gaande, maar leidt amper tot ander economisch gedrag. Het arbeidsbestel is sinds de jaren tachtig, toen een grote wereldwijde crisis zich voordeed, aan sterke erosie onderhevig. De voornaamste ontwikkelingen leiden tot een kleiner wordend deel met vaste banen, een groter

Bob Goudzwaard
[Bron: Platform DSE]

Harry de Lange
[Bron: wikipedia]

wordend deel met flexibele banen, een groter wordend deel van zelfstandigen, en een op en neer gaand deel van uitgesloten, dat langzaam toeneemt. Er is sprake van een veiligheidsparadox, die voortkomt uit de ongelijkheid tussen 'the haves' en de 'have-nots'. De rijke landen voelen lokale oorlogen rond het bezit van de belangrijke stukken grond met energievoorraden (olie, gas, zware metalen). Kortom: door het toedoen van een groeistreven zonder rem komen mensen, natuur en milieu in de knel.

Riskante rekensommen

In het tweede hoofdstuk gaan Goudzwaard en De Lange de gangbare economische rekensommen na, die gebruikt worden bij het armoede vraagstuk, het ecologisch vraagstuk, het oorlogsvraagstuk, het arbeidsvraagstuk, en het schuldenvraagstuk. In de klassieke economie is op grond van het utilitarisme de rekensom ontstaan van geluksberekening: mensen maximaliseren hun kansen op nuttigheiden die tot geluk leiden en minimaliseren hun kansen op onnuttigheiden, die tot ongeluk leiden. En dat het liefst door met een bepaalde arbeidsinspanning zoveel mogelijk te produceren. Een tweede rekensom komt van Adam Smith, die de onzichtbare hand van de markt aanwijst als de beste manier om de verdeling van bestaansmogelijkheden te regelen. Een derde rekensom is door Karl Marx blootgelegd, waarin hij heeft nagegaan hoe de toegevoegde waarde van arbeid omgezet in loonarbeid en winst wordt gewijzigd in een kapitaalfactor. Een volgende rekensom is te vinden in de neo-klassieke economische theorie, die van de

economie een waardenvrije modellenwetenschap maakt, die geen rekening hoeft te houden met vooraf, tijdigheid of erna. En juist hier schort het in deze rekenmodellen. De gevolgen voor mensen, natuur en milieu worden niet meegeteld in de economische sommen. De auteurs pleiten ervoor om de economische rekensom anders in te kleden met behulp van het woord 'zorg'. Dan kan er voorzorg, zorg tijdens het economisch handelen, en nazorg meegeteld worden. De grote problemen kunnen in hun complexe samenhang gezien worden, zonder er, zoals nu gangbaar is, aparte rekensommen, op los te laten.

Drie revisies zijn nodig

De neoklassieke theorie, met haar accent op het gebruik van schaarse goederen voor consumptieve doeleinden, biedt volgens Goudzwaard en De Lange geen uitzicht, maar dreigt de problemen juist te verergeren. Het centrale axioma van 'altijd meer' moet worden vervangen door het principe van 'genoeg is beter'. Daarin zit besloten dat zij die te weinig hebben, genoeg moeten krijgen en dat zij die teveel gebruiken met genoeg tevreden moeten zijn.

Op drie punten is volgens Goudzwaard en De Lange daarom revisie nodig. 1. Er is een andere behoefteoriëntatie van de samenleving vereist. De voorziening in noden dient voorrang te krijgen op de vervulling van verlangens. 2. Er moet meer nadruk worden gelegd op het belang en de kwaliteit van natuur en milieu, door middel van zorgen. Hun eigenwaarde moet worden gerespecteerd. Economie moet zich van meet af aan baseren op duurzaamheid en niet op limietloze behoeftebevrediging. Van de weeromstuit betekent deze 'inversie' dat de economische verlangens dan middel worden en de (productie)middelen waardering als doel krijgen. 3. Een herziening van de zeggenschap in de organisatie van de economie is nodig. Democratisering van de zeggenschap is van belang om de twee eerder genoemde revisies kans van slagen te geven.

Ingaan op kritieken en plan van aanpak

In de laatste twee hoofdstukken van de vierde druk gaan de twee auteurs in op kritieken die ze ontvangen hebben. Uit die kritieken is af te lezen dat de hoofdlijn van de economen Goudzwaard en De Lange buiten het speelveld zetten: het zijn dromers, theologen, filosofen, ethici, verblinden door de zogenoemde maakbaarheid van de samenleving door de overheid, en utopisten. Tegen die bezwaren gaan de auteurs krachtig in, voortbouwend op hun betooglijn in de eerdere delen van het boek.

Van daaruit formuleren zij twaalf aanbevelingen als stappen op weg naar een economie, die het teveel aanmoedigt om soberder te worden en het te weinig weghaalt.

1. Haal de algemene loon- en salarisrondes weg en maak fondsen voor kwaliteitsverbetering van werk; tegen verkrotting van woningen; tegen armoede en voor aangepaste technologie, voor milieubesparende werkgelegenheid en technologie, voor conversie van oorlogsnaar vredesproductie.
2. Institutionaliseer de voorzorg door deze mee te nemen in de omschrijving van maatschappelijk verantwoord ondernemen.
3. Beïnvloed de productiestructuur door naast continuïteit ook het gezichtspunt van economische zorg mee te nemen.
4. Financier de sociale zekerheid niet meer met premies gebaseerd op het aantal personeelsleden, maar op percentage van de netto toegevoegde waarde.
5. Leer vooruit te zien met informatiebeleid rond een duurzamer energievoorziening en een scherper milieubeleid.
6. Besef dat economie van het genoeg of onderhoudeconomie of rentmeester-economie een perspectiefvol scenario is, ook voor werkgelegenheid.
7. Bevorder inkomensgelijkheid door middel van inkomensbeleid en fiscale initiatieven, door o.a. een maximumgrens in te voeren voor inkomen en verbruik.
8. Bevorder de innovatie van moderne technologie als instrument om duurzame productie te ontwikkelen.
9. Houd een pleidooi voor een verantwoorde

consumptie in de persoonlijke levensstijl blijft actueel.

10. Herzie het systeem van het wereldgeld en maak vanuit de rijke landen een internationaal fonds om de schulden van de arme landen af te lossen.
11. Bevorder de opbouw van internationale netwerken van personen, bewegingen, organisaties die verandering en vernieuwing in de economie nastreven.
12. Bevorder dat er vooral Europees gedacht wordt in plaats van nationaal, met name rond sociale, ecologische en rechtsstatelijke aspecten.

Kritieken na de publicatie

Het boek kende meerdere herdrukken maar economen negeerden het of spuiden kritiek. Voornaamste kritiekpunt was dat economie een objectieve wetenschap moet blijven, die niet verstoord mag worden door normatieve uitspraken. Het boek was volgens economie student Daniel Waagmeester op de universiteitsbibliotheek in Amsterdam bijvoorbeeld niet te vinden op de afdeling economie maar op de afdeling filosofie. En dat gold ook voor de internationale best-seller *'For the common Good, redirecting the Economy towards community and sustainability'* van Herman Daly en John Cobb. Waagmeester trof deze publicatie aan bij de afdeling sociologie. Een belangrijk punt van kritiek op de 'economie van het genoeg' is dat de mens daarin vooral wordt genomen zoals hij zou moeten zijn, maar niet zoals hij is. Het mensbeeld van de neo-klassieke economie mag dan niet verheven zijn, het is wel realistisch, zo stellen de neo-klassieke economen. Goudzwaard en De Lange verwerpen het bezwaar van de onuitroeibare hebzucht. Wie zo redeneert verwerpt in hun ogen elk appèl tot verandering. Daarmee samen hangt de kritiek dat de economie van het genoeg nogal zwaar inzet op de maakbaarheid van mens en maatschappij. Zij leunen inderdaad op wat mensen van goede wil en een verantwoordelijke overheid, die niet schuwt om in te grijpen, tot stand kunnen brengen. Anderen critici verwijten de auteurs idealisme en utopisme. Het handelen vanuit

eigenbelang is zo dominant dat het benodigde maatschappelijk draagvlak om de economie te richten op de werkelijke noden gewoonweg ontbreekt. Het is wel mooi, maar vraagt teveel offers en is daarom niet haalbaar. De tegenwerping van Goudzwaard en De Lange is dat dit verwijt getuigt van een andere illusie: namelijk dat de economie zich tot in lengte van dagen volgens de oude patronen zou kunnen blijven ontwikkelen. In hun ogen is dat simpelweg onhoudbaar. Ze vinden het perspectief van een economie van het genoeg daarom veel 'realistischer' dan dat van de neoklassieke economie.

Kan economie zonder groei?

Als derde is er een praktische vorm van kritiek. Is een economie zonder groei wel mogelijk? Leidt dat niet tot werkloosheid en problemen met de overheidsfinanciën? Volgens Goudzwaard en de Lange hoeft dat niet noodzakelijk te zijn, mits de productievermindering maar gepaard gaat met vermindering van de inkomens. Bovendien betekent een economie van het genoeg dat er veel meer accent op de zorgkant van de economie komt te liggen. En het kenmerkende van zorg is dat ze arbeidsintensief is. Anders gezegd: selectieve groei in zorg vraagt juist veel arbeid en creëert zo werkgelegenheid. Omgekeerd laat een verschijnsel als dat van de *jobless growth* zien dat niet elke groei ook automatisch werkgelegenheid creëert. Over de overheidsfinanciën merken ze op dat een economie die zich oriënteert op voorzorg veel minder uitgaven met het oog op nazorg (opheffen van milieuvervuiling) nodig heeft. Voorkomen is niet alleen beter dan genezen, het is meestal ook efficiënter.

Platform Duurzame en Solidaire Economie (DSE)

De 'Goudzwaard School of Fair and Green Economics' is een initiatief van het Platform Duurzame en Solidaire Economie, dat zich richt op duurzaam en sociaal economie-onderwijs van basisschool tot universiteit. De Goudzwaardschool is één van de drijvende krachten achter Rethinking Economics NL. Onderwijs, op elk niveau, speelt een cruciale

rol bij het bereiken van een duurzame toekomst. Met het oog op deze duurzame toekomst, daagt de 'Goudzwaard School of Green en Fair Economics' hoogleraren, docenten, studenten en leerlingen uit om de economie te vernieuwen (*Rethinking Economics*) en op zoek te gaan naar antwoorden op vragen als: Moet een economie wel altijd groeien? Hoe ziet een economie eruit die streeft naar een menswaardig bestaan voor iedereen, nu en later? Hoe voorkomen we milieuvervuiling, uitputting van grondstofvoorraden, het uitkleden van arbeidsrechten en een toenemende kloof tussen arm en rijk? De Goudzwaardschool helpt daarbij. Ze deelt haar kennis op het gebied van een duurzame en solidaire economie, organiseert expertmeetings, helpt studenten bij het formuleren van onderzoeksvragen, verzorgt docententrainingen en ontwikkelt educatief materiaal. Een ander initiatief is het *'Manifest van de Grote Transitie voor een duurzame en solidaire economie'*. De visie achter De Grote Transitie gaat uit van kwaliteit en van welzijn, niet van alsmaar meer willen hebben. In deze visie staan mens- en natuurwaarden boven financiële waarden; geld is slechts een middel. Er is nu eenmaal veel meer van waarde dan we in geld kunnen uitdrukken. Daarom kiest het Platform Duurzame en Solidaire Economie (DSE) voor een economie die binnen de grenzen van het milieu blijft en die niet van groei afhankelijk is. Een circulaire en regionale economie, waardoor basisbehoeften als voedsel, energie en grondstoffen minder afhankelijk worden van een oncontroleerbare wereldmarkt. Een economie van eerlijk delen van kennis, werk en inkomen. Kortom een keuze voor een economie die in dienst staat van mensen en niet van munten.

<http://platformdse.org/>
<http://www.rethinkingeconomics.nl/>
<http://www.degrotetransitie.nl/>

Ethische reflectie rond inkomens- en vermogensverdeling

*Hub Crijns is oud directeur van landelijk bureau Dienst in
de Industriële Samenleving vanwege de Kerken (DISK)*

Ethische reflectie rond inkomens- en vermogensdeling kan starten vanuit verschillende vertrekpunten. In dit artikel komt een aantal aan bod, vooral vanuit christelijk perspectief.

Scheppingstheologie

In de scheppingstheologie is alles door God geschapen en door God is aan alle mensen en aan ieder mens afzonderlijk - een 'onherroepelijke waardigheid' verleent. "De waardigheid van de persoon is het kostbaarste goed dat de mens bezit krachtens deze waardigheid is de mens altijd een waarde in zich en op zich De persoonlijke waardigheid vormt de grondslag van de gelijkheid van alle mensen." (Johannes Paulus II, *Christifideles Laici*, 37.) Niet capaciteiten of prestaties, niet aanzien of erkenning, niet stand of status zijn de bron van de menselijke waardigheid.

Niet alleen dit menselijk wezen is door God geschapen, maar "alles komt voort uit Gods scheppingskracht": het universum, de aarde en al het levende en levenloze dat op aarde bestaat. Niets van dit alles kan dus in uiteindelijke zin 'eigendom' zijn van de mens, laat staan van een mens of een groep van mensen meer dan van anderen. Het vruchtgebruik van wat bestaat, heeft God aan de mens als soort, als familie gegund. Door verantwoord gebruik en beheer ervan mogen mensen van alle tijden en plaatsen zichzelf verwezenlijken en toe groeien naar de volle maat van hun waardigheid. De katholieke leertraditie vat dit inzicht samen in de formule: de universele bestemming van de aardse goederen.

Het christelijk-sociaal denken heeft dit

vooral uitgewerkt in het motief van het rentmeesterschap en dat is in de eerste tien jaren van dit millennium politiek vertaald als uitgangspunt voor het CDA. In de gedachte van de menselijke waardigheid zijn creativiteit en vrijheid ingebouwd. Deze geven de mens een persoonlijk initiatief ten aanzien van zijn eigen bestaan en van alles wat bestaat, hetgeen zich uit in de verwezenlijking van de ontvangen waardigheid. Tegelijk blijkt daaruit dat eigen vrijheid ook 'verantwoordelijkheid' betekent, voor zichzelf en voor de ander. Want waar één mens lijdt en onder de maat van zijn waardigheid gehouden wordt, lijdt heel de mensheid en wordt ook haar waardigheid aangetast. Wat één mens wordt aangedaan, wordt allen aangedaan. Christelijke kernwoorden als naastenliefde, zuster- en broederschap en solidariteit brengen de fundamentele lotsverbondenheid van de mensen tot uiting. Vrijheid tot zelfverwezenlijking van de waardigheid van de eigen persoon impliceren verantwoordelijkheid voor de vrijheid en zelfverwezenlijking van de ander. Daarom noemen wij deze 'de naaste'.

Verbondstheologie

Naast de scheppingstheologie ontstaat vanuit het verhaal van de bevrijding uit slavernij in Egypte de verbondstheologie. De Bijbelse geboden en verboden zijn ontwikkeld uit beide stromingen. De richtlijnen zijn door God gegeven aan het Volk van Israël. De wetgeving van Deuteronomium ontwikkelt vooral sociale regels, waarmee gerechtigheid wordt uitgesplitst voor alle bevolkingsgroepen. Exodus 22, 24 zegt geen

rente te heffen. De arme die een mantel als onderpand geeft moet het voor de nacht terugkrijgen om zich mee te kunnen bedekken. De laatste vruchten van de oogst moet men laten hangen voor de arme en vreemdeling. Land mag je niet toe-eigenen, want het is niet van de Koning of van wie ook, maar van God. Land is tevens de toegang tot een inkomen, tot bestaan, tot meedoen, Sabbat, het sabbatsjaar en het Jubeljaar beperken het werken en zaken doen. Door de Bijbel heen is rechtvaardigheid op elke bladzijde wel uitgewerkt. Zie Deuteronomium 6,4 waar Israël hoort over de eenheid van God. Die eenheid is er ook voor het volk, uitgedrukt in de onderlinge solidariteit. Van de 613 Joodse wetten gaan er 100 over economie.

In Exodus 23, 10 wordt bepaald dat men zes jaar het land moet bezaaien en zijn opbrengst inzamelen. In het zevende jaar blijft het braak liggen. De armen mogen ervan eten en wat zij overlaten is voor de dieren in het veld. In Deut. 15, 1-11 vinden we een verdergaande uitbreiding van de sociale strekking. Het zevende jaar is een sabbatsjaar, een jaar van kwijtschelding van alle schulden. Leviticus voegt hier nog het jubeljaar aan toe. In het vijftigste jaar zal ieder zijn bezittingen terugkrijgen, waardoor bevrijding plaatsvindt en verhoudingen worden rechtgezet. Er wordt opnieuw gedeeld zodanig dat ieder zijn materiële mogelijkheden om als volwaardig mens te kunnen leven terugkrijgt (grondbezit, kwijtschelding schulden, in vrijheidstelling bij lijfeigenschap). Dit materiële heeft een spirituele dimensie: daar waar mensen echt met elkaar delen, wordt iets zichtbaar van Gods bedoeling met de wereld.

*Gelijker = Rijk: Armoede is onrecht
[Fotograaf: Peter de Bie]*

Uit de bijbelse traditie komen een aantal richtlijnen naar voren:

- de bijbel geeft geen blauwdruk voor de samenleving, maar een moreel referentieschema;
- eigendom is niet absoluut, maar er rust een 'sociale hypotheek' op;
- gerechtigheid is geen gunst, maar een fundamenteel recht;
- armoede gaat ook over de volwaardigheid van mensen;
- erkenning van het volwaardig mens zijn van de armen;
- de bijbel staat wantrouwend tegenover rijkdom.

Dubbelgebod van Jezus Christus

Jezus van Nazareth geeft als grondwet voor zijn leer en doen het dubbelgebod: "Het eerste is dit: 'Luister Israël, de Heer onze God is de enige Heer; U zult de Heer Uw God liefhebben met heel uw hart en met heel uw ziel, met heel uw verstand en met heel uw kracht. Het tweede is dit: U zult uw naaste liefhebben als uzelf. Een ander gebod, groter dan deze twee, is er niet.'" (Mc 12: 29-31). Zie verder de encycliek van Benedictus XVI *Deus caritas est* en de Vastenbrief Nederlandse Bisschoppen 2007.

De gemeenschap van eerste christenen

Eenheid in God en liefde voor elkaar zijn ook de sleutelwoorden van de joods-christelijke gemeente in Jeruzalem. Vroomheid en gemeenschap waren de kernwoorden van die gemeente, evenals bescheidenheid en rechtvaardigheid. Dat richtsnoer is ook in Handelingen terug te vinden, waar de christenen in gemeenschap leven en delen. Het valt niet mee om de radicale gemeenschappelijkheid van de Eerste gemeente daadwerkelijk toe te passen in onze economie. In ieder geval staan dan woorden als naastenliefde en barmhartigheid, solidariteit en gerechtigheid in het brandpunt van de ethische overwegingen.

Renteverbod en religieuze gemeenschappen

Tot in de late Middeleeuwen heeft men op grond van deze richtlijnen het gemeenschappelijk bezit van de ordes ontwikkeld en maatschappelijk een streng renteverbod gehandhaafd. Later komen deze twee principes ook weer terug in de revival van het kloosterlijk leven in de 19de eeuw, met de stichting van veel religieuze instituten. Zij leven gemeenschappelijk, delen alles, en bouwen letterlijk de Werken van barmhartigheid. Het wordt vaak vergeten, maar in Nederland zijn de religieuzen de stichters van het onderwijs, gezondheidszorg en welzijnsvoorzieningen.

De waarde verantwoordelijkheid

Elk mens kan vanuit zijn unieke waardigheid verantwoordelijkheid dragen en verantwoording afleggen over zijn of haar persoonlijk handelen. Deze mogelijkheid is een gave en een opgave. Er zijn verschillen tussen persoonlijke, relationele en sociale verantwoordelijkheid. De wisselingwerking tussen rechten en plichten, waar verantwoordelijkheid zich in uit, wisselt als we veranderen van een kleine naar een midden of een grote reikwijdte van handelen. De gegroeide maatschappelijke waardering van de persoonlijke dimensie lijkt ten koste te gaan van de relationele dimensie, het ontmoeten van en omzien naar de medemens, en van de sociale dimensie van verantwoordelijkheid, het behartigen van het algemeen welzijn. De verantwoordelijkheid voor het algemeen welzijn (het *bonum commune*), voor gerechtigheid, roept op tot solidariteit. Juist in deze tijd, waarin verschillen tussen arm en rijk in ons land en wereldwijd steeds groter worden en steeds grotere groepen mensen van de samenleving uitgesloten dreigen te worden, is het besef belangrijk dat solidariteit vertrekt vanuit de gedachte dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen. Hoe noodzakelijk het ook is om uitgesloten en arme mensen, groepen en landen op hun verantwoordelijkheid te wijzen en hen uit te dagen hun positie te verbeteren, dit zal nooit lukken als het rijkere deel van de samenleving

of de wereld weigert zijn bijdrage aan het algemeen welzijn te leveren. Het lijkt geen goede uitwerking van solidariteit te zijn, wanneer het rijke deel van de samenleving zichzelf van het geheel uitsluit en het armere deel aan haar lot overlaat. Andersom is ook niet verkieslijk.

Ethiek rond inkomensverdeling

Christelijke idealen rond inkomensverdeling hebben hun neerslag gevonden in westerse politieke systemen. Het katholieke en christelijk sociaal denken geven met het draagkrachtbeginsel een krachtig concept voor een rechtvaardige samenleving. Waar de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen wordt tegen gewerkt aan structuren waarin rijken rijker worden en armen armer. Dit heeft zijn fundament in evangeliel verhalen zoals de gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard.

In Nederland is door de invoering van sociale uitkeringen de individuele arbeidsprestatie losgekoppeld van een inkomen. Ook wie niet werkt heeft recht op inkomen. Hebben we daarmee het Rijk Gods bereikt? Nee, helaas moeten we constateren dat het sociaal minimum structureel te laag is geworden om er fatsoenlijk en voor een langere periode van te leven. De tienjarige crisis dankzij de wereldwijde financiële crisis van 2008-2018 heeft geleid tot macro-economische bezuinigingen, vooral op sociale zekerheid, onderwijs en zorg. Ook andere maatregelen op het vlak van de inkomensbeleid hebben nog niet ertoe kunnen leiden dat armoede Nederland uit is. Hoe kan aan de inkomensverdeling rechtvaardiger vorm worden gegeven?

Het draagkrachtbeginsel

Christelijke waarden laten zich vertalen in enkele principes of beginselen, die de basis kunnen zijn voor concrete maatregelen. Het *draagkrachtbeginsel* is in de concrete uitwerking van deze waarden wellicht het belangrijkste. Dit beginsel kan wat huiselijk geformuleerd worden als: 'de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten.' Met andere woorden: van hen die veel (ook materiële) middelen en mogelijkheden

hebben, wordt gevraagd hun rijkdom te delen, opdat de middelen ten goede komen aan hen die in een minder gunstige positie verkeren.

Rechtvaardige ondergrens

Het debat over inkomen en inkomensverdeling zou niet alleen gevoerd moeten worden over de vaststelling van een rechtvaardige benedengrens van het sociaal minimum, maar ook over waar een rechtvaardige bovengrens ligt. Bij het debat over de *ondergrens* komen vaak de basisbehoeften van mensen in beeld en de basisvoorzieningen, waar zij minimaal toegang toe zouden moeten hebben. Hoeveel inkomen is tenminste nodig om op een menswaardige wijze volop te kunnen participeren aan de samenleving? Die basislijn is vast te stellen op grond van drie manieren: Op grond van subjectieve gegevens: wat zeggen mensen dat hun benedengrens is waarvan ze rond kunnen komen? Ten tweede is de basislijn is vast te stellen op grond van objectieve gegevens: wat is een minimumpakket basisbehoeften? Wat kost dit minimumpakket in Nederland? Hoe budgetteer je het best? Ten derde wordt de benedengrens van het inkomen elk half jaar vastgesteld op grond van politieke gegevens: wat vindt de politiek dat het minimuminkomen moet zijn? Al enkele jaren is door verschillende onderzoekers vastgesteld dat wat beschouwd wordt als het sociaal minimum feitelijk te laag is.

Rechtvaardige bovengrens

Bij het debat over de *bovengrens* komen argumenten in beeld, die te maken hebben met verschil in beloning en inkomen. Roscam Abbing noemt in zijn op dit punt nog steeds actuele studie over de *Ethiek van de inkomensverdeling* (Deventer, 1973) de volgende argumenten, die een verschil in inkomen rechtvaardigen. Allereerst schakelt hij de lotsfactoren (zowel positief in de zin van aangeboren talenten of kwetsbaar in de zin van aangeboren handicaps) uit. Vervolgens stelt hij dat ethische argumenten niet gelijk zijn aan financiële, economische en politieke. Op grond hiervan ziet hij

inspanning onder bezwarende werkomstandigheden, behoefte elementen, en prestatie (bezien als eigen inspanning) als de enige criteria op grond waarvan verschil in inkomen te rechtvaardigen is. Inkomen verkregen op grond van speculatie wijst Roscam Abbing op ethische gronden af. Het ethische onderzoek van Roscam Abbing loopt uit op de conclusie dat een tegengaan van grote inkomensverschillen belangrijk is voor een rechtvaardige samenleving.

Ongelijkheid vooral door schulden en vermogens

De econoom Jan Pen vindt de ongelijkheid veel te groot. Hij gaat in zijn studies in op de inkomensongelijkheid binnen bedrijven maar nog meer op de vermogensverhoudingen. Hij laat dat zien als een dramatische 'optocht' van Nederlanders met en zonder vermogen. Hij koppelt het gemiddelde vermogen aan de gemiddelde lengte van de Nederlandse volwassene, 175 centimeter. Zijn optocht begint met mensen zo lang als een lucifer of zelfs met het hoofd onder de grond, mensen met een negatief vermogen: ze hebben bezittingen maar nog veel meer schulden. Het grootste deel van het particuliere vermogen is in handen van de mensen die een lengte hebben tussen 1 meter 75 en 3 meter 50. Pas daarna komen de reuzen - als de optocht een uur duurt komen deze in de laatste drie minuten langs. Er zijn in de laatste minuut alleen nog enkele kilometerslange figuren. Jan Pen concludeert dat het traditionele beeld van de tweedeling tussen rijk en arm niet meer klopt.

Een langere versie van dit artikel is gepubliceerd op de website van de sociale alliantie: <https://socialealliantie.nl/index.php/achtergronden/thema-eerlijk-delen/ethische-reflectie-rond-inkomens-en-vermogensverdeling>

“Het hoofddoel van de Vincentiusvereniging is armoedebestrijding”

Het diaconaal interview is met drie leden van het dagelijks bestuur van de Vincentiusvereniging 's-Hertogenbosch. Een bloeiende vereniging met meer dan 300 vrijwilligers en een heel actief diaconaal netwerk.

Ontstaan van de Vincentius Vereniging

Op 23 april 1833 stichtte Frédéric Ozanam op twintigjarige leeftijd, samen met Emmanuel Bailly en vijf bevriende studenten van de Sorbonne in Parijs de Conférence de Charité. De studenten bezochten in armoede verkerende gezinnen, gingen op zoek naar hulpbehoevende zieken en bejaarden, hielpen waar nodig, zowel in de steden als op het platteland. De eerste leden kozen als patroon voor hun werkgroepen de 17e-eeuwse heilige Vincentius à Paulo. Vandaar de naam Vincentius vereniging. Binnen tien jaar kreeg de Vincentiusvereniging voet aan de grond in andere Europese landen zoals Italië, Spanje, Portugal, Duitsland, Ierland en België. De eerste conferentie van de Vincentiusvereniging-Nederland werd op 10 februari 1846 opgericht in de sacristie van de kerk in de Oude Molstraat in Den Haag. In 1847 is de Vincentiusvereniging 's-Hertogenbosch opgericht. De Vincentiusvereniging is wereldwijd uitgegroeid tot een internationale solidariteitsbeweging in 135 landen met ongeveer één miljoen leden en vrijwilligers. Nationaal is er de Vincentiusvereniging Nederland, waar alle plaatselijke verenigingen

bij zijn aangesloten. Dat zijn er thans in 2019 ongeveer 70; de vereniging in 's-Hertogenbosch is één van de grotere en is één van de meest actieve.

Doel en activiteiten

“Het hoofddoel van de Vincentiusvereniging is armoedebestrijding. De Vereniging met al haar vrijwilligers en activiteiten is een sociaal instrument, dat vooral in de stad 's-Hertogenbosch zeer actief is. Al doende is de Vincentiusvereniging meer actief op het terrein van caritas dan op dat van diaconie. Voorheen was een Vincentiusvereniging of -conferentie gekoppeld aan de plaatselijke parochies en bestond dus uit een netwerk van wijkgroepen of conferenties. Sinds een jaar of vijftientig is dat systeem opgeheven en kent 's-Hertogenbosch één vereniging. Maar het werken met autonome groepen, die een eigen activiteit en doel kennen is gebleven. Zo heeft de Vincentiusvereniging 's-Hertogenbosch zeven grote activiteiten met eigen bestuur en vrijwilligers. Het zijn de kringloopwinkel, die vijf dagen per week open is, de boekenbeurs een keer per jaar in de Brabanthallen, de speelgoedbeurs een keer per jaar, de werkgroep hulpverlening

Marjo Verburg is sinds 2015 in het bestuur met de portefeuille communicatie en pr. Zij was voor haar pensionering directeur Communicatie en PR van het Koning Willem I College, een ROC in 's-Hertogenbosch voor MBO-onderwijs met opleidingen in de sectoren Economie, Techniek, Educatie, Zorg en Welzijn. Ze is naast de Vincentiusvereniging ook actief in verschillende besturen, o.a. van de volksuniversiteit. “Wij hebben in 's-Hertogenbosch een groot draagvlak en krijgen veel ondersteuning uit de samenleving. Onze vrijwilligers hebben een grote betrokkenheid, zetten hun warm hart in en zo ondersteunen we veel mensen die dat hard nodig hebben.”

Jan Braat is sinds 2011 de penningmeester. Voor zijn pensionering was hij hoofd internal audit NXP, een semiconductor onderneming. De financiën van de Vincentiusvereniging worden samengesteld uit de activiteiten van de verschillende onderdelen, die elk weer een geldmeester hebben. “Wij zijn een vrijwilligersorganisatie, geven veel weg, en blijven tegelijk zakelijk en ordelijk. We kunnen met een grote groep mensen iets betekenen. Je staat versteld wat er soms allemaal gebeurt en uit komt.”

(elke dag telefonisch) en het steunpunt sociale hulpverlening een dag in de week, de kerstproeverij een maal per jaar, het Eethuis 't Anker vijf dagen in de week, en het vakantiehuis in het seizoen tussen april en oktober. Een achtste activiteit van vooral het bestuur is de verhuur van onroerend goed. In totaal zijn er meer dan 200 leden vrijwilligers en nog eens meer dan honderd activiteit vrijwilligers. Met elke activiteit worden mensen geholpen en tegelijk wordt er geld gegenereerd, waarmee mensen in nood worden ondersteund of organisaties en projecten ondersteund. De meeste in 's-Hertogenbosch, maar ook wereldwijd binnen het kader van het internationale netwerk van de Vincentius Verenigingen. De individuele hulpverlening gebeurt niet direct door ons, maar indirect met hulp van het maatschappelijk werk en/of andere sociale organisaties. Zij geven aan dat hulp nodig is, leefgeld of materiële hulp, betalen van een rekening bij schuldhulpverlening, betalen van huur, enzovoorts, en dat verstrekken wij dan. In 2018 hebben we giften voor een bedrag van 140.000 euro kunnen verstrekken. Hiermee hebben we vele mensen geholpen, evenals een groot netwerk van organisaties in 's-Hertogenbosch en enkele internationale projecten. We helpen niet persoonlijk, maar zijn actief in het armoedenetwerk van 's-Hertogenbosch. Er zijn zo'n twintig organisaties actief, die elk een bepaalde taak doen. Naast natuurlijk de gemeente 's-Hertogenbosch en haar diverse diensten. De armoede is nooit weg, maar wijzigt wel per tiental jaren. Er zijn meer of minder arme mensen. Er zijn meer of minder schulden. Wij kijken vooral naar hoe mensen mee kunnen doen en maken de participatie in de samenleving mogelijk, samen met anderen. Vaak springen we in bij situaties waar de wal

het schip keert of andersom. Bijvoorbeeld als mensen wachten op bijstand passen we bij met leefgeld. Als witgoed kapotgaat, helpen we met nieuw of tweedehands. Als er ingericht moet worden, kunnen we helpen met van alles uit de kringloopwinkel. We halen in 's-Hertogenbosch op verzoek van vaak nabestaanden huizen leeg met huisraad, die dan een belangrijke herbestemming krijgt bij huishoudens met minder inkomen. Die zijn er genoeg in 's-Hertogenbosch.”

Sociaal restaurant 't Anker

“Van oudsher biedt de Vereniging via het sociaal restaurant aan een kleine groep mensen de mogelijkheid voor een warme maaltijd. Vaak was dat voor dak- en thuislozen. Maar de samenleving verandert en de economie wijzigt. In 's-Hertogenbosch is de situatie van daklozen heel anders dan 20 jaar geleden. Er zijn nu minder echt daklozen en er is een groter hulpaanbod in de stad. Voor de dag- en nachtopvang. Er is maatschappelijke opvang, psychische zorg, hostels, bed- bad-, en broodregeling. Je kan nu in de stad ook op allerlei manieren een warme maaltijd goedkoop krijgen in winkels, supermarkten of fastfoodketens. Het Sociaal restaurant heeft plek voor 32 mensen en is 5 dagen open in de week. Momenteel zijn er dagelijks tussen de 20 en 25 plekken bezet. Naast eten is de sociale dimensie van het restaurant erg toegenomen. Er doen nu ook ouderen mee of jonge mensen zonder sociaal netwerk. Vanuit het sociaal restaurant verwijzen wij mensen door naar maatschappelijke opvang of andere hulpverlening.”

Kringloopwinkel

“De kringloopwinkel van de Vincentiusvereniging aan de Havenstraat is ons belangrijkste herkenningspunt. In de

Ton van den Bersselaar is sinds 2014 voorzitter van het bestuur, algemeen en dagelijks. Hij is bestuurskundige, directeur en consultant in de gezondheidszorg geweest en is thans nog actief als freelance adviseur in de gezondheidszorg. Het algemeen bestuur van de Vincentiusvereniging telt 12 leden, afkomstig uit de verschillende onderdelen of entiteiten van de vereniging en vergadert om de zes weken. Het vijf leden tellende dagelijks bestuur vergadert om de drie weken. “Het mooie van de Vincentiusvereniging is dat zoveel mensen zich belangeloos inzetten om het mogelijk te maken dat mensen mee kunnen doen in de samenleving. Zonder al die vrijwilligers kan het niet. Zij zijn het echte hart van de vereniging.”

winkel worden kleding, meubels en andere huishoudelijke artikelen verkocht, naast allerhande spulletjes, boeken, platen, cd's, enzovoorts. We krijgen veel goederen en halen bij mensen die overleden zijn op verzoek van de nabestaanden de boedel op. Ruim 70 vrijwilligers houden zich bezig met het ophalen, uitpakken, sorteren en verkopen van goederen. Daarnaast zijn er enkele personen werkzaam die via de 'Sociale Activering' actief zijn. Dit zijn mensen die op weg zijn om weer naar regulier werk en bij ons ervaring opdoen. Met de winkel helpen we veel mensen die zich nieuwe spullen niet kunnen veroorloven. In veel situaties leidt een bezoek aan de winkel tot nader contact en worden soms problemen zichtbaar, waar dan iets aan gedaan kan worden. Vanuit de winkel hebben we een belangrijke doorverwijsfunctie. We doen met de winkel mee aan duurzaamheid omdat door hergebruik spullen een tweede leven krijgen. De opbrengst van de verkoop wordt gebruikt voor financiële hulp door de Vincentiusvereniging aan mensen in nood. De goederen van de winkel spelen ook een belangrijke rol bij de hulp aan jongeren, daklozen, vluchtelingen, nieuwkomers als zij sociale huisvesting hebben gekregen. Dit alles past bij onze filosofie om mensen zo te ondersteunen dat ze zichzelf vooruit kunnen helpen.”

Boekenbeurs

“Het hele jaar door worden er veel boeken, lp's, singletjes, cd's en dvd's binnengebracht in de Kringloopwinkel van Vincentiusvereniging 's-Hertogenbosch of worden bij mensen thuis opgehaald.

De binnengebrachte spullen worden door de leden van de werkgroep Boekenbeurs uitgezocht op bruikbaarheid en gesorteerd op onderwerp. Eenmaal per jaar, meestal het vierde weekend van januari, organiseert de werkgroep in de Brabanthallen in 's-Hertogenbosch een grote beurs waar al deze boeken, lp's, singletjes, cd's en dvd's worden verkocht. De opbrengst van deze beurs is jaarlijks rond de 60.000 euro. Ieder jaar ondersteunen we een belangrijk hoofdproject in de derde wereld: in 2018 in Guatemala voor de uitbreiding van de technische school en in 2019 voor een kindcentrum in Lombok. Daarnaast ondersteunen we ieder jaar een twintigtal min of meer kleinere projecten. Aanvragen hiervoor kunnen via de website door mensen uit de regio ingediend worden. We raken bij deze driedaagse boekenbeurs in de Brabanthallen meestal de helft van onze voorraad kwijt. Daarna gaat wat overblijft naar enkele Vincentiusverenigingen elders in het land, die er met hun boekenbeurs weer geld mee ophalen voor hun werk. De restanten gaan tenslotte naar de verkoop voor oud papier.”

Speelgoedbeurs

“Eenmaal per jaar, tijdens het laatste weekend van de herfstvakantie, vindt de Speelgoedbeurs plaats in het Sint-Janslyceum in 's-Hertogenbosch. De vaste medewerkers van de werkgroep Speelgoedbeurs spannen zich het hele jaar in om deze beurs te kunnen organiseren. In de loop van het jaar wordt er veel speelgoed binnengebracht in de kringloopwinkel van de Vincentiusvereniging 's-Hertogenbosch. De werkgroep controleert

het speelgoed op bruikbaarheid, kijkt of het compleet is, maakt het zo nodig schoon en sorteert alles op categorie: poppen, puzzels, spelletjes, buitenspeelgoed, etc. Na één jaar zijn er zeven vrachtauto's vol met speelgoed. Op de Speelgoedbeurs helpen ongeveer 100 vrijwilligers mee. Het speelgoed dat na de beurs overblijft, gaat naar een project in Roemenië en naar enkele andere instanties, die het speelgoed goed kunnen gebruiken. De opbrengst van de beurs ligt jaarlijks rond de 10.000 euro en wordt in zijn geheel besteed aan projecten voor kinderen in 's-Hertogenbosch en omgeving, zoals een kunstgras speelveldje, een Sinterklaasactie, knutselmateriaal in een achterstandswijk, De Zondagschool, speeltuin 't Kwekkeltje, de scoutingclub Zeeverkenner en de kinderafdeling van het Jeroen Bosch Ziekenhuis. Ook krijgen kinderen via de voedselbank een waardebon voor de speelgoedbeurs.”

Kerstproeverij

“De Kerstproeverij wordt door vrijwilligers voorbereid rond Kerstmis. Lokale bedrijven en sponsors maken dit initiatief mogelijk met geld en goederen. Het evenement bestaat uit een middag en avond ontmoeten, eten, ontspannen en de deelnemers krijgen na afloop een kerstpakket mee naar huis met daarin ook een envelop met inhoud. Oorspronkelijk opgezet voor daklozen heeft de kerstproeverij nu een belangrijke sociale betekenis voor veel mensen. Afgelopen jaar hebben ruim 800 minder draagkrachtige mensen uit 's-Hertogenbosch meegedaan aan de Kerstproeverij in het Theater aan de Parade. Lokale geselecteerde hulpverleningsinstanties melden de deelnemers aan en zij ontvangen een uitnodiging op naam. Het is dus niet mogelijk om als niet geselecteerde instantie of als particulier aanwezig te zijn. Het programma bestaat uit een ontvangst met koffie, een show en grandioos optreden in de grote zaal, een warm en koud buffet, bereid door studenten Horeca van het Koning Willem I College. Er is een kinderopvang met activiteiten onder begeleiding van ROC studenten en begeleiders.”

Vakantiechalet

“De Vincentiusvereniging 's-Hertogenbosch heeft op Vakantiepark Dierenbos in Vinkel een zes-persoons luxe vakantiechalet. Hier kunnen mensen voor wie vakantie anders niet mogelijk is een ontspannen en onbezorgde vakantie week doorbrengen tegen een kleine vergoeding. Bij hun verblijf ontvangen zij waardebonnen voor toegang tot Safaripark en Speelland Beekse Bergen en Sportiom in 's-Hertogenbosch. De vakanties vinden per week plaats en zijn bestemd voor (een-ouder) gezinnen met jonge kinderen, mensen in de WW of WAO, ouderen met AOW. De Vincentiusvereniging Nederland regelt de boekingen voor vakantieverblijven op verschillende plaatsen in het land waaronder ook het Vakantiechalet in Vakantiepark Dierenbos.”

Sociale hulp en Steunpunt sociale uitkeringen

“De werkgroep hulpverlening kent acht vrijwilligers, die de hulphulp telefoon bemensen. De groep bemiddelt voor hulp en verwijst door naar andere organisaties. Drie vrijwilligers, die goed zijn ingevoerd in sociale wetgeving en procedures, bemensen op dinsdag het Steunpunt sociale uitkeringen. Hier kunnen mensen terecht met al hun vragen die met sociale verzekeringen te maken hebben. De hulpverleners van het steunpunt beantwoorden de vragen, geven advies of verwijzen, indien nodig, door naar de juiste persoon of instelling. Mensen kunnen in ingewikkelde administratieve procedures terecht komen en kunnen dan deskundige hulp goed gebruiken. Vaak vinden de hulpverleners de gaten of fouten in de procedures en kunnen zo mensen helpen.”

Tekst en foto's zijn van Hub Crijns.

www.vincentiusnederland.nl
www.vincentiusdenbosch.nl

Diaconie in de Elisabeth Parochie

Niek van Waterschoot is pastoraal werker in de Elisabeth parochie en Freddy Janssens is de secretaris van caritas

Barmhartigheid heeft niets te maken met dwang. Zij daalt als zachte regel uit de hemel neer op de korst van de aarde. Dubbel is haar zegen: wie haar schenkt en wie haar krijgt.

Niek van Waterschoot werkt sinds 1 maart 1999 voor en in de Elisabeth-parochie. "Ik werk nog steeds met veel plezier in het basis-pastoraat. Mijn pastorale hart gaat uit naar de diaconie. Ik vind dat diaconie de kern vormt van ons geloof en ons kerk-zijn. Samen met vrijwilligers iets kunnen betekenen voor mensen aan de onderkant van de samenleving vind ik zeer de moeite waard. Of het nu gaat om vluchtelingen, armen, mensen in de ontwikkelingslanden of zieken in onze eigen omgeving. Ik vind het belangrijk om mij daar samen met vrijwilligers voor in te zetten."

Bezoek zieken en ouderen

Elke parochiekern in Axel, Hoek, Philippine, Sas van Gent, Westdorpe en Zandstraat heeft vrijwilligers die zieken en ouderen bezoeken en activiteiten voor hen organiseren. In zorg-centrum 't Verlaet in Westdorpe biedt de werkgroep Ziekenhuisbezoek vier keer per jaar een 85+-middag aan. Hiervoor ontvangen de jarigen van de voorgaande maanden, die 85 jaar of ouder zijn, een uitnodiging. Ook in Terneuzen worden 85+-middagen georganiseerd.

Rouwzorg Kanaalzone

Emoties, eenzaamheid en de behoefte om te praten over het verlies van een dierbare, horen bij verlies en rouw. Niemand kan deze gevoelens opheffen. De rouwgroep biedt de mogelijkheid om hieraan te werken. Rouwzorg Kanaalzone staat voor laagdrempelige en kwalitatief hoge rouwbegeleiding voor (jong) volwassenen. Rouwzorg voor kinderen is in ontwikkeling. Deze rouwgroep wordt begeleid

door Willy de Vliegheer en Dineke Krutwagen. Zij kunnen gesprekstema's aanreiken, maar er is ook ruimte voor eigen inbreng. Respect voor elkaar en ruimte voor het verhaal achter het verlies staan centraal. Elke rouwgroep of bijeenkomst heeft hierdoor een eigen karakter. Een rouwgroep bestaat uit maximaal tien personen.

Help een vluchteling op weg

De Elisabeth-parochie maakt deel uit van de stichting Kerk en Vluchteling Zeeuws-Vlaanderen. Deze stichting biedt hulp aan vluchtelingen in Zeeuws-Vlaanderen en helpt mee om de integratie te bevorderen. Vluchtelingen zijn een bijzondere groep. Ze zijn losgerukt uit hun leven, hebben familie en vrienden achter moeten laten en zijn vaak getraumatiseerd. Wanneer vluchtelingen na hun vergunningverlening in de gemeente komen wonen, zijn ze nog maar kort in Nederland. Ze krijgen te maken met ingewikkelde regelgeving en hebben een extra taalbarrière. Om er voor te zorgen dat deze vluchtelingen een goede start krijgen in Nederland, worden ze bijgestaan door de vrijwilligers van VluchtelingenWerk. Met name in de eerste weken na vestiging in de gemeente moeten er veel zaken geregeld worden en is de begeleiding zeer intensief.

Film Kerk en Vluchteling

De filmavond Kerk en Vluchteling op 23 januari 2019 was een grandioze avond met ongeveer 320 bezoekers. Vele vluchtelingen kwamen in traditionele kleding. De talloze hapjes vonden gretig aftrek bij de bezoekers. De film geeft een goed beeld van het werk van Kerk en Vluchteling en de manier waarop vluchtelingen in Zeeuws-Vlaanderen werken aan hun toekomst. De bedoeling is dat deze film wordt vertoond door heel Zeeuws-

Niek van Waterschoot

[Foto eigen archief]

Vlaanderen bij kerkelijke en niet-kerkelijke groepen die zich betrokken voelen bij vluchtelingen.

Armoede en voedselverspilling

Armoede in Nederland: 734.000 huishoudens in Nederland leven beneden de lage-inkomensgrens, waarvan 217.000 langer dan vier jaar. Vooral kinderen zijn de dupe van de stijging van de armoede in de laatste jaren. Het aantal minderjarige kinderen in een gezin met langdurig een laag inkomen nam in 2014 toe met 16.000 kinderen, naar in totaal 131.000 kinderen. Dat komt neer op 4,5 procent van alle kinderen. Daarnaast is er in Nederland sprake van een forse verspilling van voedsel. Deskundigen berekenen dat we in Nederland voedsel ter waarde van zo'n € 4,6 miljard niet opeten. De consument zelf is de grootste voedselverspiller. Nederlandse consumenten gooien ieder jaar voor ongeveer € 2,6 miljard aan voedsel weg. Dat is ruim € 155 per persoon ofwel ongeveer 50 kilo verspild voedsel per persoon per jaar. Producenten, tussenhandel, horeca en supermarkten verspillen nog eens zo'n € 2 miljard aan voedsel, inclusief "half-fabrikaten".

Voedselbank Zeeuws-Vlaanderen

Er zijn inmiddels meer dan 165 Voedselbanken in Nederland. Ze zijn aangesloten bij de Vereniging van Nederlandse Voedselbanken. De Stichting Voedselbank Zeeuws-Vlaanderen is een non-profit organisatie en voorziet wekelijks zo'n 376 gezinnen in Zeeuws-Vlaanderen van voedselpakketten. Het gaat

daarbij ook om ongeveer 250 kinderen. Omdat het werkgebied erg uitgestrekt is, wordt er in Hulst, Axel, Breskens, Oostburg, Aardenburg, Sas van Gent en Terneuzen uitgedeeld. De Voedselbank staat voor de enorme uitdaging om wekelijks zo'n 500 pakketten samen te stellen en die op onze 7 uitdeelpunten aan de deelnemers te verstrekken. Het kan bij grotere gezinnen gaan om meer dan één pakket. Meer dan 90 vrijwilligers werken mee om dat doel te bereiken. De Voedselbank is voor de inkomsten volledig afhankelijk van donaties en subsidies van anderen. Het zijn de verschillende particuliere donateurs, de kerken in de regio, serviceclubs, de drie Zeeuws-Vlaamse gemeenten en bedrijven en instellingen die er voor zorgen dat er voldoende middelen zijn om onze taak te kunnen uitoefenen. De indicatie voor deelname aan de Voedselbank gebeurt door de instelling van het algemeen maatschappelijk werk in onze drie Zeeuws-Vlaamse gemeenten.

Vastenactie

De Elisabethparochie doet jaarlijks mee aan de Vastenactie met de keuze voor ondersteuning van een project. In 2018 was dat de stichting Medisch Werk Mumbai, die medische en sociale zorg voor kansarme mensen in India verricht en een klein hospitaal renoveert. Vastenactie wil uitdragen dat we als mensen op deze wereld één grote familie zijn en dat we verantwoordelijkheid voor elkaar dragen. De R.K. Kerk is een wereldwijd netwerk van mensen, geïnspireerd door Jezus Christus en door zijn evangelische oproep het Koninkrijk Gods en zijn gerechtigheid te zoeken (Mt 6, 33). Mensen die hun geloven waarmaken door voor elkaar en voor anderen te zorgen en zo beetje bij beetje vorm te geven aan het beloofde land.

www.eparochie.nl
www.eparochie.nl/diaconie

Verder met je werk na angst en agressie

Marielle Beusmans, aalmoezenier sociale werken, bisdom Roermond

Aanvallen op hulpverleners, zoals brandweerlieden en politieagenten worden in de media breeduit bediscussieerd. Ook medewerkers in de geestelijke verzorging, verpleging, school en kerk lopen kans agressief benaderd te worden.

Tijdens de Euregionale Oecumenische Conferentie 2019 in Aken zijn 70 mensen uit België, Duitsland en Nederland met elkaar in gesprek gegaan hoe je omgaat met angst en agressie in je werk.

Omgaan met angst en agressie

Angst en agressie is een zeer actueel onderwerp. Deze conferentie vindt vier dagen na de aanslag in de Utrechtse tram plaats. Het roept veel angst op. In de presentaties en discussies in kleine werkgroepen proberen 70 mensen uit de euregio een antwoord te vinden op de vraag waarom mensen agressief zijn tegen medewerkers van beroepsgroepen die juist hulp en bescherming bieden? En daaraan gekoppeld de vraag 'hoe kunnen "getroffenen" met hun angst omgaan.

Vanuit de psychiatrie

Alexander Cremer, werkzaam in een ziekenhuis voor psychiatrie en psychotherapie in Duitsland, zegt dat geweld en dwang vanouds tot de medische kant van de psychiatrie horen. Sinds de jaren 70 uit de vorige eeuw zijn de behandelingsmethoden humaner geworden. Nu is er veel meer dialoog en wordt er meer onderhandeld over de wijze van behandeling. Waarbij angst en agressie een belangrijk aandachtspunt is.

In de gezondheidszorg kunnen zowel patiënten als ook verpleging slachtoffer van geweld worden. Patiënten die tegen hun wil opgenomen worden in een psychiatrische kliniek ervaren hun opname als onnodig en dat

roept stress op. Soms vinden patiënten dat ze geen controle hebben over hun behandelingsmethode en worden daardoor boos en agressief.

Ook het leefmilieu in de kliniek heeft uitwerking op het gedrag van de patiënten. Ambulante patiënten, die voor een consult komen, zijn al bij binnenkomst gespannen in afwachting van wat komen gaat. Ongezellige wachtkamers en lange wachttijden kunnen bij zulke mensen agressie oproepen.

Totale verwarring

Prof. dr. Theo de Wit, theoloog en politiek filosoof, begint zijn presentatie met een persoonlijke impressie op de aanslag in Utrecht. Wat hem vooral in de eerste uren na de aanslag trof was de grote verwarring in de stad. Lange tijd was onduidelijk wat er gebeurd was. In die verwarring ontstaan speculaties. Op sociale media werd 'duidelijkheid' gegeven via one-liners, waarbij er geen sprake was van nuances. Met voorbeelden van de Engelse politieke denker Thomas Hobbes (17de eeuw) legt de Wit uit dat het thema angst veelal beredeneerd wordt vanuit een veiligheidsdenken. Hobbes kwam tot de conclusie dat angst de enige manier was om angst te ontkennen. Volgens Hobbes bestaat democratische tolerantie uit een minimum aan geloof of moraal (bijv. mensenrechten) dat gezamenlijk gedeeld wordt en de rest van de overtuigingen is een kwestie van burgers onderling.

Botsende identiteiten

Er wordt de laatste decennia veel over identiteit gesproken. Vooral over de vraag, of wij tegemoet moeten komen aan het verlangen om niet alleen als burger met gelijke rechten maar ook in je eigenheid of bijzonderheid erkend te worden. Voor betrokkenen - vaak minderheden - wordt dit dikwijls beleefd als een kwestie

Een deel van de deelnemers voor het groepsgesprek
[Fotograaf: Caren Braun, Evangelische Kirche Aachen]

van emancipatie en van een *recht op verschil*. De onvermijdelijke botsing van identiteiten komt door een toename van religieuze, culturele, etnische en nationale loyaliteiten en identiteiten als gevolg van globalisering en migratie. Dat maakt ons onzeker over onszelf, wie we zijn en wat we wel of niet tolereren. En dat roept angst op en kan leiden tot agressie.

In gesprek

In kleine groepen gaan de aanwezigen zowel 's ochtends als 's middags in gesprek. Hierbij een korte impressie van enkele gesprekken.

Bij de politie

Vanuit Duitsland en Nederland wordt toegelicht hoe de geestelijke verzorging bij de politie is geregeld. Dominee Marco Luijk vertelt over zijn ervaring bij de politie in Maastricht en Limburg. Politieagenten volgen een training hoe ze in een moeilijke situatie kunnen optreden. Denk daarbij aan: wat straal je uit; hoe kun je communicatie open houden; hoe kun je een gewelddadige situatie de-escaleren. Vanuit de geestelijke zorg spreek je met politieagenten over zingevingvragen. Ze maken vaak afschuwelijke dingen mee zoals grote auto ongelukken, moord of suïcide. In het gesprek help je de politieagent om zich te leren verhouden tot hetgeen hij/zij heeft meegemaakt. Zo kun je ingrijpende ervaringen verwerken en het volhouden.

Hyperindividualisme

Religie pedagoog prof. dr. Guido Meyer uit Aken legt uit hoe hyperindividualisme agressie kan oproepen. Mensen zijn steeds meer op zoek naar het bijzondere in zichzelf. Ze willen zich onderscheiden van de rest. Dit is een reactie op de jaren 70. Toen was er juist het verlangen om alles te willen wat anderen hadden en deden. Alles wat (vooral)

jonge mensen nu doen moet een beleving zijn en daarbij uniek. Zo willen zij zich onderscheiden van hun leeftijdsgenoten. *Social media* spelen hier handig op in door allerlei mogelijkheden aan te bieden om dat elkaar te laten weten. Het is pas goed als anderen zien dat ik iets bijzonders ben, heb of doe.

Werken met daders

Vanuit het project 'Gewaltlos STAR' van de sociale dienst in Aachen richt Andrea Crombach zich met name op mannen die in de thuissituatie gewelddadig zijn. Zij legt uit dat ze met hen het gesprek aangaat. Ze vraagt hen 'waarom doe je dat' en legt uit dat het niet goed is. Ze probeert hun inzicht te veranderen, zodat ze minder gewelddadig worden. Hendrine Verkade (Kerken met Stip) vertelde hoe wordt geprobeerd mensen bij terugkeer uit de gevangenis weer te integreren in de samenleving. De kerk speelt daarbij een belangrijke rol, gaat in gesprek met hen en probeert draagvlak op te bouwen zodat zij weer onderdeel kunnen worden van een gemeenschap.

Asielzoekers en opvang

Lian Overbeeke, pastoraalwerkster in Roerdalen vertelt over de opvang van een Eritrese familie die als statushouders in Roerdalen een huis kreeg. De buurt werd ingelicht over hun nieuwe burens. Vanaf het begin werd de Eritrese familie bedreigd. Zij kreeg een andere woning toegewezen waar ze nu mede met ondersteuning van de parochie wonen. Pastor Cervingne uit Aldenhoven in Duitsland vertelt hoe hun kleine kerkgemeenschap onderdak verleent aan 40 asielzoekers. De pastor is op enig moment bedreigd en in elkaar geslagen omdat buurtbewoners het niet eens was met deze opvang aan asielzoekers. Ondanks die bedreigingen heeft de parochie uitdrukkelijk aangegeven om door te gaan met hun werk.

pausfranciscusgroepen.nl

Eenendertig genomineerden voor de Ariëns Prijs 2019

Hub Crijs is voorzitter van de jury Ariëns Prijs voor Diaconie aartsbisdom Utrecht 2019

Het Aartsbisdom Utrecht reikt om de drie jaar de Ariëns Prijs voor Diaconie uit aan een diaconale activiteit uit het aartsbisdom. Het is een goede traditie dat er tevens een runner-up als winnaar wordt geëerd.

Tegelijk zijn alle voorgedragen initiatieven winnaars, want diaconie en caritas komen zo in het volle licht te staan. De jury heeft de goede gewoonte om alle genomineerden persoonlijk te bezoeken om uit de eerste hand een goede indruk te krijgen van het diaconale initiatief. Vanuit het bezoek en het gesprek ontstaan verhalen, die gebundeld gaan worden in het diaconale boekje Ariëns Prijs voor Diaconie 2019. In de maand mei hebben de negen jury-leden hun bezoeken allemaal afgelegd en de verhalen zijn in wording. Ook gaat de jury zich beraden over wie de winnaars gaan worden.

Prijsuitreiking

Nu de jury alle genomineerden bezocht heeft, komt er van elk initiatief ook een kort verhaal beschikbaar op de website van de DKCI. Vanaf 1 juni kan men gaan stemmen voor de Publieksprijs. Die openbare stemronde zal aanhouden tot en met 30 september 2019 en de jury hoopt dat op de site een heuse stemstrijd zal losbarsten. Deze keer is er ook een Ideeën Prijs uitgeschreven voor het beste diaconale idee, dat de indienen van plan is te gaan ontwikkelen. Per 1 mei kon de jury de oogst van vier inzendingen bezien en besloten is de Ideeën Prijs 2019 te gaan toekennen. Tijdens de uitreiking op 12 oktober in het Titus Brandsma huis in Deventer-Colmsgate komen alle genomineerden in de aandacht en horen en zien we wie de winnaars zullen zijn.

Diaconie is zorg, aandacht, hulp, troost

Zeven initiatieven, activiteiten of werk-

groepen zijn onder te brengen onder de noemer: aandacht, zorg, troost, hulp, binnen de eigen geloofsgemeenschap en/of in dorp, wijk en stad. Het theologisch kernwoord is barmhartigheid. We zien een grote verscheidenheid in activiteiten. De bloedprikpost Rossum verbindt mensen, die regelmatig bloed laten prikken met ontmoeting en iets te eten in het kulturhus. In Arnhem is er hergebruik van voedsel en goederen. Er is een eettafel in Dedemsvaart en een Franciscustafel in Apeldoorn. Vrijwilligers zorgen voor dagopvang en uitjes in een sporthal in Benschop. De breigroep Lonneker richt de handwerkactiviteiten op diverse kwetsbare groepen. In Vilsteren bestrijdt een duofiets in gezamenlijk bezit eenzaamheid en uitsluiting. In Zuid-Berghuizen is er een jaarlijkse kerk- en ontmoetingsdag voor ouderen.

Diaconie is gemeenschapsopbouw in wijk en buurt

Diaconie van langere adem komt in beeld in vier initiatieven, waarin een plek wordt gevormd waar mensen bij elkaar kunnen komen, weer op verhaal komen, de weg terugvinden naar anderen, en wegwijs raken in onze ingewikkelde maatschappij. Het lijkt op een nieuwe vorm van kerkopbouw, maar dan diaconaal getoonzet, vaak oecumenisch opgezet, in samenwerking met andere partners in de lokale samenleving. Vaak ontstaan deze initiatieven ook omdat gemeenschapshuizen of buurthuizen verdwenen zijn. Deze activiteiten worden vaak gecombineerd met een maaltijd. Even thuis Maarssen met gesprekken en een maaltijd in de pastorie. Zorg en welzijnswerk Schalkwijk met een dorpscoöperatie in op-richting. Het inloophuis Het Knooppunt in de wijk Lunetten Utrecht met inloop,

voedselbank en ruilwinkel. In Vasse omarmen vrijwilligers kwetsbare mannen met tweewekelijkse activiteiten.

Diaconie is bondgenootschap met armen en mensen met schulden

Vier diaconale initiatieven richten zich op maatschappelijk onrecht, uitsluiting en armoede, strijd tegen schulden. Het theologisch kernwoord is werken aan gerechtigheid. Men combineert hierin zorg voor mensen en maatschappelijke actie. Hulptelefoon Enschede en werkgroep PCI Gaanderen werken vanuit het Caritas model voor mensen in nood. De Vereniging Armoedepreventie Oldenzaal bundelt alle organisaties die armoede bestrijden onder een dak. Stichting Bowie Wierden is lid van SchuldHulpMaatje Nederland en helpt mensen met schulden en deelt voedselpakketten uit.

Multiculturele of interreligieuze diaconie

Diaconie of caritas heeft ook te maken met de multiculturele en multireligieuze samenleving. Veel mensen die met diaconaal werk of caritas hulp en ondersteuning bereikt worden, zijn mensen met een achtergrond uit andere landen dan Nederland. Stichting Goede Buren Eemnes werkt met Taalles en maatjes samen met vluchtelingen met status. De Arnhemse Wereldvrouwen verbinden interreligieuze dialoog. Bazar 54 is een kringloopwinkel voor mensen uit het Azc. Het Fietsproject Low Budget Bikes Liemers combineert leerwerkplekken voor reparateurs met fietsen voor de mensen, die nog niet kunnen fietsen.

Diaconie en caritas wereldwijd

Een eigen karakter hebben de twee projecten, die zijn aan te geven als: diaconie over de grens, caritas wereldwijd. Meestal is er een persoonlijke band van een of meer parochies (en soms ook het dorp) met iemand uit de eigen kring die zich ginds inzet voor ontwikkelingswerk en/of missionering. Het startpunt kan ook liggen bij een parochiaan die op vakantie geraakt is door de nood en de omstandigheden aldaar. Of

er klopt iemand uit de derde wereld aan bij de pastorie en dat wordt het startpunt van een daadwerkelijke solidariteit. Het 'ginds' komt in beeld bij Werken met een missie in Tubbergen, waar hulp wordt gegeven aan een internationale vakbondswerker. Het oogstgaveproject Raalte en omgeving bundelt de traditionele oogstgave voor de geestelijkheid in een week van activiteiten voor een project elders in de wereld.

Diaconie is jong geleerd en oud gedaan

Een volgende groep van vier initiatieven combineert jongeren met concrete diaconale actie en inwijding in de diaconale traditie van de geloofsgemeenschap. Diaconie is voor jongeren een concreet en uitdagende manier om actief te zijn en kennis te maken met andere werkelijkheden en levenssituaties als de eigen. In deze editie zijn er geen initiatieven door jongeren, wel voor jongeren. De PCI Amersfoort organiseert een fietstocht voor vluchtelingen en kinderen uit het Azc en een Sinterklaasfeest in het Azc. Borne heeft ook een Sinterklaasactie voor arme kinderen.

Combinatie van diaconie en liturgie

Diaconale handboeken benadrukken de gelovige kern die zichtbaar wordt in diaconie en caritas. De daden van liefde zijn vindplaats van geloof en godsliefde. Dit jaar komen in zeven diaconale initiatieven uitdrukkelijke combinaties voor van diaconie en liturgie. Deze uitdrukkelijke combinatie in de diaconale initiatieven is opvallend. De boerderijvieringen Lemelerveld, de boerenpelgrimstocht in Lelystad en de opgezochte verbinding van diaconie en liturgie aldaar, de wereldgebedsdag voor armen in Arnhem, de Oecumenische Vredesweek in Tubbergen, het herinneringsboek voor wie eenzaam sterven in Arnhem.

www.arienscomite.nl
www.dkci-utrecht.nl

Opvang van Venezolaanse vluchtelingen in de regio - onze regio!

Bob van Dillen is migratiedeskundige en programma manager bij Cordaid

Ooit was het één van de rijkste landen van Zuid-Amerika, tegenwoordig één van de armste. Venezuela is door dalende olieprijs, wanbeleid en corruptie in een grote crisis beland. Een economische, humanitaire en democratische crisis die steeds erger wordt.

Er is een ernstig gebrek aan voedsel en medicijnen en de elektriciteit valt regelmatig uit. Door de hoge inflatie is de nationale munt Bolivar bijna niets meer waard. De politieke onrust en economische situatie verslechtert voortdurend, waardoor al zo'n 3,5 miljoen Venezolanen op de vlucht zijn geslagen. De meeste Venezolanen zoeken opvang in de buurlanden Colombia en Brazilië, maar ook de Caribische eilanden Aruba, Bonaire en Curaçao (ofwel 'de ABC eilanden') krijgen te maken met relatief grote aantallen vluchtelingen.

Huidige situatie op Curaçao

Neem Curaçao, een eiland dat over zee ongeveer 75 kilometer verwijderd is van Venezuela. Het eiland telt 162.000 inwoners en heeft momenteel naar schatting te maken met 13.000 Venezolaanse vluchtelingen en migranten. Acht procent van de Curaçaose bevolking bestaat uit Venezolaanse vluchtelingen. Als je dit percentage zou vertalen naar Nederland, zou dit uitkomen op bijna 1,5 miljoen vluchtelingen in ons land. Deze grote aantallen zorgen voor veel uitdagingen op Curaçao. De lokale overheid doet er alles aan om te voorkomen dat er nog meer Venezolaanse vluchtelingen naar het eiland komen. Met vaak grove mensenrechten schendingen tot gevolg. Aankomende Venezolaanse vluchtelingen krijgen op het eiland geen bescherming. In tegendeel,

ze worden doorgaans opgepakt en weer teruggestuurd naar Venezuela. In de tussentijd worden ze vastgezet in detentiecentra en behandeld als criminelen. Asiel aanvragen is erg moeilijk omdat Curaçao het Vluchtelingenverdrag niet heeft ondertekend. De vluchtelingen leven ondergedoken, kunnen geen aanspraak maken op opvang of medische zorg en kunnen niet legaal aan werk komen. Velen van hen werken informeel, en worden uitgebuit door tijdelijke en slecht betaalde baantjes. Een groot aantal vrouwen is in de prostitutie terecht gekomen. Omdat veel mensen onder de radar blijven, is het voor hulporganisaties moeilijk om deze mensen te bereiken. Ze werken daarom samen met Venex, de belangen vertegenwoordigers van alle Venezolanen op de eilanden.

Verantwoordelijkheid

Er ontstaat een groot probleem op de eilanden. Maar men is het (nog) niet eens over wiens probleem het is en wie het gaat oplossen. Is Curaçao zelf verantwoordelijk voor opvang en asielbeleid, of is Nederland (mede) verplicht om te hulp te schieten?

Aruba, Curaçao en Sint Maarten vormen samen met Nederland het Koninkrijk der Nederlanden en Bonaire is een bijzondere gemeente van Nederland. Behalve Bonaire zijn het allemaal autonome landen, die zijn gebonden door het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden. Dit Statuut is duidelijk: "Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten verlenen elkander hulp en bijstand". Waar wacht Nederland nog op?

Wat doet Nederland?

'Opvang in de regio' is één van prioriteiten in het migratiebeleid van Nederland en de EU.

Het betekent we de (buur)landen financieel steunen die veruit de meeste vluchtelingen opnemen. Dan hebben we het doorgaans over landen als Oeganda of Libanon, maar in dit geval hebben we het over landen binnen het Nederlands Koninkrijk. Ons Koninkrijk. De Nederlandse regering lijkt nog niet echt te beseffen dat opvang in de regio in dit geval onze regio is.

Eind april debatteerde de Tweede Kamer over de gevolgen die de eilanden Aruba, Bonaire en Curaçao ondervinden van de aanhoudende crisis in Venezuela. De Nederlandse regering was tot dan toe van mening dat het vreemdelingenbeleid een landsaangelegenheid was, maar ze was wel bereid om hulpverzoeken van de eilanden te overwegen. Deze hulpverzoeken heeft Nederland ontvangen, van zowel Aruba als van Curaçao. Er werd onder andere gevraagd om geld voor verbetering van de detentie capaciteit (de gevangenis van Curaçao is van zeer slechte kwaliteit) en voor de versterking van de kustwacht.

Caritas en de vluchtelingen

Lokale organisaties zijn al van begin af aan te hulp geschoten. Zo helpt het Rode Kruis bij de toegang tot eerste basis behoeften en basis medische hulp. Dat is belangrijk, mede om te voorkomen dat vluchtelingen met kleine kwaaltjes wachten tot er uiteindelijk acute medische hulp noodzakelijk is. Of dat zwangere vrouwen wachten tot hun zwangerschap in gevaar dreigt te komen. Ook de lokale Caritas is actief op de eilanden. De afgelopen kerst periode heeft ze voedselpakketten uitgedeeld aan zo'n 450 gezinnen. Met steun van Cordaid en Vastenactie gaat Caritas op Curaçao en Bonaire een onthaalcentrum starten, met een aantal bedden voor nieuwkomers, alsmede voedsel, kleding, eerste medische zorg en juridische hulp. Het centrum biedt een veilige plek om elkaar te ontmoeten. Het werkt daarin samen met de lokale overheid en andere maatschappelijke organisaties zoals Rode Kruis. Caritas hoopt daarmee de angst weg te nemen om opgepakt en direct gedeporteerd te worden. De grens met Venezuela is inmiddels al geruime tijd gesloten en velen lopen

gevaar bij terugkeer. Caritas pleit er voor dat alle huidige vluchtelingen minstens tijdelijke bescherming krijgen en niet worden teruggestuurd. De lokale overheid begrijpt dat terugsturen nu geen optie is en dat de slechte situatie in Venezuela niet snel zal verbeteren. Integendeel, er wordt rekening gehouden met een slechter scenario als een burgeroorlog, met grotere aantallen vluchtelingen als gevolg. De overheid van Curaçao heeft al twee keer groepen Venezolaanse vluchtelingen vrij gelaten, omdat de zogeheten 'barakken' overvol waren. Caritas zet zich ook in voor hen die nog vastzitten. Op dit moment hebben uitsluitend kerkelijke organisaties toegang tot de vluchtelingen en kunnen zij medische artikelen en voedsel uitdelen. Caritas steunt vluchtelingen ook moreel, want detentie kan maanden duren.

Share the Journey

In 2017 is Caritas de campagne 'Share the Journey' gestart, met als doel om wereldwijd vluchtelingen en migranten de hand te reiken. *Share the Journey* is geïnspireerd door Paus Franciscus, die vanaf het begin van zijn pontificaat stelling heeft genomen in radicale solidariteit met migranten en vluchtelingen. Is zijn opdracht tot het "verwelkomen, beschermen, ondersteunen en integreren van migranten en vluchtelingen" inmiddels doorgedrongen tot de Caribische eilanden Aruba, Bonaire en Curaçao? Lokale kerkelijke en maatschappelijke organisaties moeten inspringen omdat de overheden niet thuis geven. Ze zijn bang voor een 'aanzuigende werking van goede opvang' (overheid Curaçao) of dat vluchtelingen naar Nederland komen (onze regering in Den Haag). Men lijkt niet te beseffen dat de vluchtelingen daar als eerste de dupe van worden.

<https://www.stichtingbva.nl/nl/projecten/venezolaanse-vluchtelingen-in-nood-op-abc-eilanden>

Inspiratiedag 'Caritas Beweegt' Kracht om te getuigen en je in te zetten voor je naaste

Hub Vossen en Trees Versteegen zijn namens het Katholiek Landelijk Diaconaal Beraad organisatoren van de Inspiratiedag

200 mensen uit caritas en diaconie verzamelden zich op 6 april 2019 tijdens de landelijke inspiratiedag 'Caritas beweegt'. De dag was georganiseerd door de Nederlandse bisdommen. Er waren (inter)nationale sprekers. Uit alle hoeken van het land kwamen vrijwilligers, enthousiaste projecten uit de bisdommen presenteerden zich.

Het is nog koud en vroeg in de ochtend als de vrijwilligers van de Focolarebeweging, waar we in Nieuwkuijk te gast zijn, zich melden en hun taak beginnen. De bewegwijzing verschijnt, de koffiekannen komen, een bestelauto levert een orgel af bij de tent waar het ochtendprogramma zal plaatsvinden. De technische vrijwilligers brengen de geluidsapparatuur en de tolkencabines in orde.

Als organisatoren van de dag zijn we blij dat het zo ver is. De dag kende een aanloop van anderhalf jaar. Al langer bestond er bij de diaconale werkers van de bisdommen en KANSfonds het verlangen om een inspiratiedag te organiseren. Zo konden we aan de buitenwereld en aan elkaar zichtbaar maken dat er in de r.-k.-kerk veel zorg en liefde is voor de wereld, de schepping en mensen in sociale nood. We ontwierpen programma's, zochten inleiders, vonden financiering van KANSfonds. De bisschoppenconferentie ging achter het plan staan: Caritas beweegt.

Eucharistieviering

De dag begon met een feestelijke eucharistieviering. Kardinaal Turkson ging voor als hoofdcelebrant, bijgestaan door Mgr. Van

den Hende, voorzitter van de Nederlandse bisschoppenconferentie en Mgr. De Korte, bisschoppelijk referent voor kerk en samenleving. Mgr. Hoogenboom, Mgr. De Jong en Mgr. Liesen vertegenwoordigden drie andere bisdommen. In zijn preek benadrukte de kardinaal dat de lezingen in de viering ons voorbereiden op de eucharistie, het viert van het lijden, dood en verrijzenis. Om Jezus te kunnen volgen en begrijpen hebben wij Gods hulp en genade nodig. Tijdens de voorbede werd gebeden voor de noden, die op die dag ook tijdens de workshops centraal staan, zoals het belang van diaconie, gastvrijheid voor vluchtelingen, veiligheid voor hen die onder geweld te lijden hebben.

"Caritas: luisteren met heel je hart"

In zijn presentatie benadrukte Kardinaal Peter Turkson het belang van caritas en sociale rechtvaardigheid in een veranderende samenleving. Kardinaal Turkson is het hoofd van de Vaticaanse dicasterie (soort ministerie) voor Bevordering van de Gehele Menselijke Ontwikkeling. Daarin komen de departementen 'Vrede en gerechtigheid', *Cor Unum*, gezondheidszorg en vluchtelingen samen. Hij nam ons mee in de sociale en kerkelijke geschiedenis van de caritas. In de encycliek '*Deus Caritas Est*' draagt paus Benedictus XVI, de gelovige en kerkelijke verantwoordelijkheid voor de naastenliefde uit. Ook in de Bijbel zijn er vele verwijzingen dat je zorg moet dragen voor weduwen, wezen en armen. Het boek Leviticus 25 spoort de landeigenaren aan om het land elke zeven jaar braak te laten liggen. Na zeven maal zeven jaar is er een Jubeljaar. Dat jaar moeten alle

Kardinaal Turkson

[Fotograaf: Ramon Mangold]

slaven in het land vrijgelaten worden. Het is voor iedereen een Jubeljaar. Iedereen mag teruggaan naar zijn eigen stuk grond en naar zijn eigen familie.

Jezus roept mensen op zich in te zetten voor hun naasten, om de hongerigen te voeden, om de doden te begraven. Eeuwen later kwam daar de bevrijding van slaven en gevangenen bij. Zo ontstond er een structuur van ziekenhuizen, tehuizen voor weduwen, wezen en arme kinderen. De meeste werden opgezet door religieuze ordes of congregaties. In de encycliek '*Rerum Novarum*' (1891) beschrijft Paus Leo XIII de situatie van de arbeidersklasse. Aan het begin van de grote industriële revolutie zag hij de schending van de waardigheid van de arbeiders. Hij riep de kerk op om, geïnspireerd door de liefde van God, bescherming en hulp te bieden aan deze arbeiders.

Paus Paulus VI draagt ook bij aan dit katholiek sociaal denken. In 1967 schrijft hij in de encycliek '*Populorum Progressio*' over de materiële ontwikkeling en zorg in Latijns-Amerika en Afrika. Denk daarbij aan het opzetten van gezondheidsposten, slaan van waterputten, onderwijs, et cetera. Deze hulp is niet alleen bedoeld voor christenen, ook andersgelovigen moeten daarvan profiteren. Op deze manier kan iedereen menswaardig leven.

Kardinaal Turkson riep ook actuele beelden op, die schreeuwen om caritas, naastenliefde. De cycloon Idai raasde in maart over zuidelijk Afrika en trof vooral mensen in Mozambique. De caritas van de r.-k. kerk (het Vaticaan) is bij zulke grote natuurrampen altijd de eerste om geld te doneren, voor eerste

levensbehoeften, zoals het uitdelen van veilig drinkwater.

Hij vat zijn verhaal samen: "Bij naastenliefde gaat het om echt te luisteren, met heel je hart". Wat je van daaruit doet gaat verder dan alleen sociale hulp bieden. Je hebt oog voor die ander en je wilt het verhaal horen. Dat beschrijft de pastorale brief '*Gaudium et Spes*' (1962-1965) over de kerk in de wereld van vandaag: In de wereld kunnen wij God zien en ontdekken dat God ons liefheeft. Het geeft kracht om te getuigen en je in te zetten voor je naaste.

Verbinden van gebed en sociaal handelen

Hilde Kieboom van de gemeenschap Sant' Egidio in Antwerpen gaat in op nieuwe vormen van gemeenschap en hun belang voor diaconie. Elke samenleving en iedere tijd kent (nieuwe) armen onder zich die smeken om onze zorg. Kieboom: "Als je echter kijkt naar de wereld van nu dan zie je dat sociale werkers zich inzetten op het sociale terrein, maar de spirituele dimensie zijn vergeten. En in hun pastorale en liturgische werk zijn kerkelijke werkers vaak de sociale dimensie vergeten". In de vele gemeenschappen van Sant' Egidio verbinden de leden hun sociale inzet en gebed met elkaar.

Kieboom ziet in onze maatschappij dat het moeilijk is om grenzen te stellen. Daardoor zijn veel mensen in de problemen geraakt. De een kampt met een alcohol- of drugsverslaving, een ander zit in de schulden en weer een ander lijdt aan psychoses. Velen hebben geen netwerk waar ze op terug kunnen vallen en vereenzamen. Rond de eenzaamheid van ouderen, zie je dat

politiek en zorgverzekeraars vanuit het consumentisme kijken. Zij concluderen: 'te veel, te duur'. Daarom is er niet genoeg personeel. Maar je kunt ook anders naar ouderen kijken. Zij hebben tijd, iets waar het bij zoveel anderen aan ontbreekt. Ook migranten en vluchtelingen kun je anders zien, dan een probleem. Zij vormen een kans. Ze maken kerken weer levendig en kunnen het arbeidstekort opheffen. Voor de postmoderne mens is het vaak moeilijk om een keuze te maken en zich voor lange tijd te engageren. Sant' Egidio kiest daarom voor een ander vrijwilligersmodel. Zij vragen mensen om een keer ergens bij te helpen. Zo kunnen zij een kijkje nemen en ervaren wat Sant' Egidio doet. Immers een mens in nood is meer dan iemand met een hongerige maag. Die mens heeft ook een verhaal dat hij/zij graag wil delen. Door deze laagdrempelige ontmoetingen kan er iets groeien en vaak is dat de eerste stap naar meer.

Een houding van tijd voor ontmoeting

In de aanloop naar de provinciale verkiezingen was zuster Sara Böhmer, dominicanes van Bethanië en vicevoorzitter van de Konferentie Nederlandse Religieuzen, aanwezig bij een debat met vertegenwoordigers van verschillende politieke partijen en maatschappelijk organisaties in Limburg. Zij was blij verrast te zien hoeveel subsidie maatschappelijke organisaties krijgen van de Provincie om een bijdrage te leveren aan de leefbaarheid van de samenleving. "De oorsprong van al die goede daden van maatschappelijke organisaties, ligt in het christendom. De christelijke waarden zijn nu overgenomen door mensen die zich niet meer kerkelijk of religieus verbonden noemen".

'Hoe staan en kijken wij naar de mens die tegenover ons staat?' vraagt ze. Ter illustratie noemt ze een expositie van de Franse kunstenaar Jean-Marc Cerino. Daar hingen lijsten die schijnbaar leeg waren. Je moest de lijst van de wand halen en naar het licht draaien, dan pas zag je de mens die er afgebeeld was. Zuster Böhmer: "Je moet tijd nemen voor de echte ontmoeting. God

vraagt dat van ons, want pas dan kunnen we de geschonken waardigheid teruggeven. In het plan van God staat niet dat je efficiënt moet zijn, wel dat je de tijd moet nemen voor ontmoeting." Paus Franciscus geeft menselijke waardigheid terug als hij in Vaticaanstad een plek creëert waar daklozen zich kunnen douchen en zich weer mens voelen. Of de vrouw die hele dagen op een brug in Parijs zat en bedelde. Op een dag gaf iemand haar een roos in plaats van geld. Ze stond op en bleef een week weg. Iemand had haar als mens gezien en een roos -symbool van liefde - gegeven.

Zuster Böhmer geeft tenslotte inspirerende voorbeelden hoe God zich nooit te goed voelt om bij ons aanwezig te zijn. Ze noemt de ervaring van hun stichter die in de gevangenis een retraite gaf en ervoer dat God de hele nacht aanwezig was bij de vrouwelijke gevangenen tijdens de aanbidding. Vervolgens legt ze Gods aanwezigheid uit aan de hand van verhaal van de Samaritaanse vrouw bij de put. Als zij na de ontmoeting met Jezus terugkeert naar haar dorp is het enige wat ze zegt: "Er is iemand die mijn leven kent". Het laatste voorbeeld beschrijft een gevangenispastor in de USA die een gevangene in een isoleercel bezoekt. Via het kleine luikje praten ze met elkaar. Hij wil graag de communie ontvangen. "Hij schoof een blaadje onder de deur van zijn cel. Ruth legde de hostie erop en de man trok het blad papier naar zich toe. Zo klein maakt de Heer zich dat hij onder een deur past om bij een mens te komen."

Gesprek: over jongeren en over inzet voor armoede

De 200 aanwezigen hebben intensief geluisterd naar de drie verhalen, die zo uiteenlopend van karakter waren. Over liefde, opmerkzaamheid, gebed, praktische, volhardende inzet en de aanwezigheid van God. De tolken hielpen de verhalen te verstaan. Er volgt een gesprek met de zaal. Twee onderwerpen, steeds actueel in de r.-k. kerk en de diaconale zorg, komen ter sprake: "We zijn een vergrijsde kerk, hoe betrekken we de jongeren bij deze sociale zorg?" En "Waar vinden we de armen?"

Hilde Kieboom van Sant' Egidio
Antwerpen
[Fotograaf: Ramon Mangold]

"Als je wilt dat jongeren zich engageren, moet je ook hun leefwereld willen betreden", is de stelling. Kardinaal Turkson betoogt dat jongeren wel degelijk bereid zijn zich in te zetten, maar dat niet doen in een levenslang commitment. Ze zijn met een goede vrijwilligersgeest te vinden in projecten in de derde wereld en in andere dienstverlening. Sant' Egidio nodigt jongeren uit om iets te doen. Men organiseert ontmoetingen tussen jongeren en ouderen: deze hebben elkaar iets te zeggen. Hoe vind je armoede in Nederland? Misschien is armoede niet zomaar materieel te herkennen, maar kunnen we het benaderen via sociale eenzaamheid. Turkson: er zijn hier andere vormen van armoede: geen gezelschap, liefde, vriendschap. Er is geestelijke ontbering in het Westen. Kieboom: Het is opvallend hoeveel mensen in de steden op straat leven. Dat is een zichtbare vorm van armoede die we tegenkomen. De verborgen vorm is eenzaamheid. Het is een nieuwe vorm van armoede in onze contreien. Zuster Böhmer pleit voor aanhoudende interesse voor elkaar: "In Roermond heeft een jong echtpaar gewoon aangebeld bij deuren in de buurt. De gordijnen gingen niet open. Uiteindelijk was er iemand wel geïnteresseerd. Deze mensen bezoeken huizen, twee aan twee. Het bestaat, je komt ze tegen". Na afloop is er dank, vrijwilligers blijken onder de indruk van de verhalen. Sommigen zijn ontroerd.

Inspiratie in workshops

Na de lezingen in de ochtend volgde een door Focolare goed verzorgde lunch, waar het netwerken flink opbloeide. Er zijn workshops

met inleiders die actuele thema's uit caritas en diaconie uitwerken. Elk bisdom brengt daarnaast een bijzonder project voor het voetlicht. Iedereen kon twee workshops bijwonen: over duurzaamheid, 'Laudato Si', straatpastoraat, migrantenkerken en over samenleven en -werken met vluchtelingen. Over het 'met je poten in de modder staan' tijdens de dagelijkse praktijk van caritas, over kinderen en armoede, de Bijbelse aandacht voor de naaste, over vrijwillige dagopvang van ouderen, inloophuizen en Fonds Franciscus van KANSfonds, Het werd een levendige middag. De presentaties verliepen helder, de betrokkenheid van de deelnemers was groot. Het was vooral interessant vrijwilligers uit andere praktijken te ontmoeten. Een nieuwe caritasbestuurder zei verheugd: "Nou, ik ben wel in een heel mooi werkveld terecht gekomen, ik val met de neus in de boter". Alom was men enthousiast over de inhoud en de ontmoetingen, al ging er hier en daar ook soms iets mis. Het resultaat van de dag mag er zijn. Enthousiaste mensen, mooie inspiratoren, hartelijke en deskundige ontvangst door de Beweging van Focolare. Als organisatoren zijn we tevreden, over het resultaat en het proces dat ertoe leidde: een inspirerende dag van de gezamenlijke bisdommen rondom caritas en diaconie. Dat vraagt om meer. Caritas Beweegt immers.

<https://www.bisdomrotterdam.nl/nieuws/inspiratie-nieuws/landelijke-inspiratiedag-overal-zijn-kansen-voor-caritas>
<https://www.caritasamersfoort.nl/verslag-landelijke-caritasdag-6-april-2019/>

In beweging naar duurzaamheid en rechtvaardigheid!

Gerard Agterkamp (Solidair Groningen Drenthe) en Caroline Doelman (Solidair Friesland) zijn betrokken bij de werkgroep Geloof, Duurzaamheid en Toekomst

Op zaterdag 6 april werd in de Abdijs van Nieuwkuijk de landelijke inspiratiedag 'Caritas Beweegt' gehouden.

Namens het bisdom Groningen-Leeuwarden verzorgde de werkgroep Geloof, Duurzaamheid en Toekomst in de middag een workshop over duurzaamheid in de praktijk.

In beweging voor de aarde

Veel diaconieën en Caritas instellingen zetten zich in voor de medemens. In beweging komen voor de naaste betekent ook in beweging komen voor de aarde. Want er is een duidelijk verband tussen de milieu- en sociale problematiek. Juist de armen worden onevenredig getroffen door klimaat gerelateerde rampen. Dat wordt duidelijk verwoord in de encycliek 'Laudato Si' over de zorg voor het gemeenschappelijk huis. De centrale boodschap is dat de aarde, de gave van God aan de mensen, door het opwarmen

van aarde en de gewetenloze uitbuiting van de natuurlijke reserves wordt bedreigd. De toekomst van ons gemeenschappelijk huis en haar bewoners staat op het spel. Paus Franciscus roept op tot zorg voor dit kostbare geschenk. Door het nastreven van waarden en door de menselijke waardigheid als maatschappelijke doelstelling voorop te stellen hoort deze encycliek thuis in de sociale leer van de kerk. Het nieuwe is dat milieu nu duidelijk gelinkt is aan de vluchtelingenkwestie, onrechtvaardige verhoudingen en armoedebestrijding. Als we in beweging komen voor de naaste, zouden we automatisch ook in beweging horen te komen voor de schepping, ons huis. Zoals 'Laudato Si' verwoordt: alles hangt met alles samen.

Dialoog en actie

De Paus roept nadrukkelijk op tot dialoog en actie. Ieder kan iets doen, dichtbij of

ver weg. Vaak is er een link te leggen met de Vastenactie, zoals dit jaar waar de toegang tot schoon water invloed heeft op heel het leven: gezondheid, scholing, economie. Kijk om je heen en er zijn heel wat initiatieven te vinden. Een voorbeeld uit Leeuwarden. Vanuit het uitgangspunt dat de parochie zorg heeft voor de hele

wijk en niet alleen voor de parochianen zijn organisaties in een wijk in Leeuwarden uitgenodigd om met elkaar kennis te maken en de verbinding in de wijk te versterken. Dat vraagt tijd en energie, maar uiteindelijk heeft iedereen hetzelfde doel: de bewoners in de wijk ontmoeten en ondersteunen in duurzaamheid: economisch, ecologisch en relationeel.

Duurzaamheid in de praktijk

Vaak zijn parochies vooral gericht op omzien naar elkaar, maar vinden het lastig om actie te ondernemen op omzien naar de aarde. Hoe kan deze ecologische component meer aan bod komen en hoe pak je dat aan? De werkgroep Geloof, Duurzaamheid en Toekomst ondersteunt en informeert parochies rond thema's als een energiescan voor kerkgebouwen, de ecologische voetafdruk van parochiaan en parochie, aandacht voor duurzaam gebruik van parochiegronden bijvoorbeeld als moestuin en/of ontmoetingstuin en verankering in het beleid. Om te komen van idee tot concrete activiteit zijn vijf stappen nodig.

Stap 1: Wat raakt je?

Begin bij iets dat je enorm raakt zoals de grote hoeveelheden gas en stroom die worden verbruikt, een stuk braakliggend terrein dat al jaren niet gebruikt wordt. Het kan ook gaan om eenzaamheid in de omgeving van de kerk of om voedselverspilling.

Stap 2: Wat je wil veranderen?

Onderzoek waarom dat jou raakt. Raakt het anderen ook? Is er daadwerkelijk een probleem? Waarom is dat een probleem? Wellicht zijn er cijfers beschikbaar of onderzoek(en). Wat wordt er al gedaan om het probleem op te lossen? Is er draagvlak? Beschrijf nu het probleem in één zin. Dat is je probleemstelling. Het kan ook gaan om een onwenselijke situatie: het gaat erom dat je iets wil veranderen.

Stap 3: Wat is de oplossing?

Nu het probleem helder is, kun je op zoek naar de oplossing. Brainstorm met twee anderen over mogelijke oplossingen

en bekijk of de ideeën haalbaar zijn. Formuleer in een doelstelling kort en krachtig wat jullie willen bereiken. Een doelstelling is makkelijker toe te lichten aan de locatieraad of het parochiebestuur. Vanuit de doelstelling kun je kijken wie jullie samenwerkingspartners kunnen zijn, binnen en buiten de parochie. Ga met hen in gesprek. Voor een goed onderbouwd idee zijn altijd middelen te vinden. Vaak kunnen kosten bespaard worden omdat er in natura gesponsord kan worden. Maak een kostenberekening.

Stap 4: Samen aan de slag

Je kunt aan de slag met je uitgewerkte idee. Er is draagvlak, er zijn middelen beschikbaar en er zijn mensen die willen helpen. Vind je het lastig om de 'kartrekker' te zijn of lukt het niet qua tijdsinvestering, zorg dan dat je iemand anders vindt of stel een werkgroepje samen. Zo draag je samen de verantwoordelijkheid en is jouw initiatief een stuk minder kwetsbaar.

Stap 5: Het gaat door

Zorg ervoor dat je initiatief blijft bestaan. Hoe borg je je initiatief? Je hebt gezorgd voor draagvlak en is het plan goedgekeurd door het bestuur. Koester en vergroot dat draagvlak in de uitvoeringsfase. Je behoudt dit draagvlak door regelmatig een update te geven, bijvoorbeeld door een nieuwsbericht in het parochieblad. Creëer betrokkenheid binnen en buiten de parochie. Zorg dat jouw initiatief een terugkerend agendapunt is in het bestuur en/of zorg voor aansluiting bij jaarlijks terugkerende activiteiten, themavieringen, enzovoort. Denk ook na of er mogelijkheden zijn om jouw initiatief over te dragen aan iemand anders of aan een andere werkgroep. Wanneer je plannen in grote lijnen klaar zijn betrek je de potentiële 'opvolgers' bij de voorbereidingen.

Workshop Geloof, Duurzaamheid en Toekomst [Fotograaf: Ramon Mangold]

Armoede, schulden en SchuldHulpMaatje

Hub Crijns is oud bestuurder en Joep van Zijl bestuurder van de Vereniging SchuldHulpMaatje Nederland

Op basis van aangepaste uitgangspunten kwam het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) eind november 2018 met 'Armoede in kaart' met nieuwe cijfers over armoede in Nederland.

Nederland kende in 2016 ruim 980.000 mensen die in armoede leven. Dit betekent 6% van de bevolking, een flinke daling ten opzichte van 2013, toen dit percentage op 7,6% lag. Het grootste risico op armoede lopen bijstandsontvangers, niet-westerse migranten en alleenstaande moeders met minderjarige kinderen; van elk van deze groepen is meer dan 15% arm. In 2016 waren er 280.000 arme kinderen. Dit is bijna 9% van alle kinderen in Nederland.

Hoeveel mensen kennen schulden?

Volgens de Kamerbrief Brede schuldenaanpak van 23 mei 2018 heeft 40% van de Nederlanders moeite met de financiële administratie. Van de 7,8 miljoen huishoudens hebben 1,4 miljoen risicovolle of problematische schulden (dat is 14% van alle huishoudens). In 2018 zijn door alle hulpinstanties 193.000 huishoudens met schulden geholpen. De NVVK meldt dat in 2016 89.000 mensen geholpen zijn via de Wet Sanering Natuurlijke Personen (WSNP) en in 2017 ruim 94.000 mensen. De hulp aan mensen met schulden blijft een druppel op een fel gloeiende plaat.

Wie loopt kans op armoede?

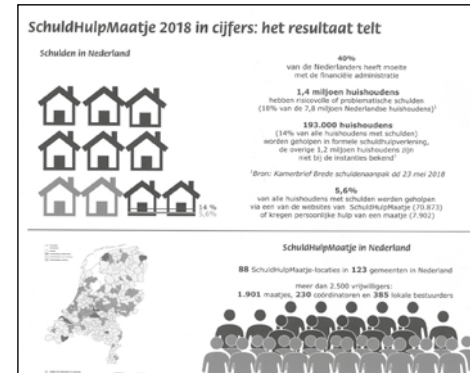
Bijstandsontvangers, niet-westerse migranten en alleenstaande moeders met minderjarige kinderen lopen het grootste risico op armoede, aldus 'Armoede in kaart 2018'. Voor de gehele volwassen bevolking lag het gemiddelde in 2016 op 5% maar voor de genoemde drie groepen was dit respectievelijk 37%, 16% en 16%.

In 2016 waren er 280.000 arme kinderen. Dit is bijna 9% van alle kinderen in Nederland. Ook onder de kinderen zijn er verschillen. Van de kinderen met een niet-westerse achtergrond is 25% arm en van de kinderen uit gezinnen met een bijstandsuitkering leeft 55% in armoede.

Het aandeel armen onder de 65-plussers is 3%, waarmee deze groep ver onder het landelijke gemiddelde blijft. Wel maakt de leeftijd uit: van de ouderen tot 75 jaar verkeert 2% in armoede, bij de 90-plussers is dat 9%.

Armoede in 's-Hertogenbosch

Elders in dit nummer kunt u veel lezen over het werk van de Vincentiusvereniging 's-Hertogenbosch, de werkgroep hulpverlening en het Steunpunt sociale uitkeringen. De 'Armoedemonitor Armoede en schulden 2018' van de gemeente hanteert cijfers van 2015. "In de gemeente 's-Hertogenbosch is de beleidsmatige grens voor armoede vanaf januari 2015 vastgesteld op een huishoudinkomen tot 120 procent van het sociaal minimum. Voor de collectieve zorgverzekering ligt deze op 130 procent van het sociaal minimum. Het sociaal minimum is het wettelijke bestaansminimum zoals dat in de politieke besluitvorming is vastgelegd (Participatiewet, AOW, kinderbijslag). Deze beleidsmatige grens wordt gebruikt om de doelgroep van beleid te bepalen. Meer dan 3.200 minderjarige kinderen leven onder de armoedegrens Volgens de laatste RIO-tabellen (2015) leven 9.600 huishoudens in de gemeente 's-Hertogenbosch van een inkomen tot 120 procent van het sociaal minimum. Meer dan 1.200 van deze huishoudens zijn eenoudergezinnen en 800 zijn paren met kinderen. Dit is vergelijkbaar met 2014. In 2015 zijn er 3.200 minderjarige kinderen die leven in een huishouden met

een inkomen tot 120 procent van het sociaal minimum. Dit aantal neemt iets af. In 2014 ging het nog om 3.300 kinderen. De landelijke prognose van het CBS 2016 is gebruikt om een prognose voor de armoede in 's-Hertogenbosch te maken. Dit betekent dat er - net als gemiddeld in Nederland - geen toe- of afname is van armoede tussen 2016 en 2017. In 2018 neemt de armoede in 's-Hertogenbosch iets af (8,1%) vergeleken met de voorgaande twee jaren (8,4%). "Als huishoudens minstens vier jaar onder de lage-inkomensgrens leven, leven zij langdurig van een laag inkomen. In 's-Hertogenbosch zijn er in 2014 zo'n 1.800 huishoudens (2,9%) met een langdurig laag inkomen. Een jaar later is dit toegenomen tot zo'n 2.100 huishoudens (3,3%). Op basis van de prognose CBS van 2016 neemt dit percentage in 's-Hertogenbosch toe tot 3,5 procent."

SchuldHulpMaatje Nederland

De inkt van het regeerakkoord was nog maar nauwelijks droog, of het plan voor het daarin beschreven landelijk dekkend netwerk voor vrijwillige schuldhulpverlening zag het levenslicht. SchuldHulpMaatje is een van de initiatiefnemers van deze Alliantie van zes vrijwilligersorganisaties. GeldFit werd verder ontwikkeld in een tweede en inmiddels derde fase. Banken gaan samenwerken met onder andere GeldFit om zoveel mogelijk consumenten met (dreigende) financiële problemen tijdig bekend te maken met de juiste hulp. Dat is officieel bekendgemaakt tijdens de lancering van het 'SchuldenLab', in aanwezigheid van koningin Máxima. De Vereniging SchuldHulpMaatje Nederland zette in 2018 bestaande contacten met

SchuldHulpMaatje 2018 in cijfers: het resultaat telt
[Bron: Samen sterk]

kerken, Vincentiusvereniging Nederland en fondsen voort en er kwamen nieuwe contacten met partnerorganisaties zoals het Leger des Heils kerkgenootschap en het bedrijfsleven bij.

Op het einde van het jaar 2018 zijn er 88 SchuldHulpMaatjes projecten actief in 123 burgerlijke gemeenten. Er zijn meer dan 2.500 vrijwilligers actief, 1.900 als maatje, 230 als coördinator en 385 als lokaal bestuurder. Via de websites zijn 70.873 mensen geholpen en via de maatjes 7.902 mensen.

Geloven in een nieuw begin

Al die nieuwe ontwikkelingen zijn er binnen SchuldHulpMaatje om de zorg te kunnen leveren die nodig is en nodig blijft. "34% van de mensen met ernstige betalingsproblemen krijgt geen hulp" meldde het Nibud alarmerend. Een groot deel van deze mensen beseft niet dat ze zo diep in de narigheid zitten, dat ze er zelf niet uitkomen. Ze weten bovendien niet waar ze voor hulp terecht kunnen.

"Kortom: we weten waar we het voor doen. Mensen eerder vinden en echt helpen door samen met een maatje die weg door de woestijn van de schulden te banen. Omdat we geloven in een nieuwe begin. En omdat we geloven dat het nodig is om voor dat nieuwe begin de weg vrij te maken," aldus bestuursvoorzitter Joost Schelling. "Daarom een groot en dik compliment en woord van dank aan de directie en personeel op kantoor, op de weg en in het land, coördinatoren, bestuurders en de 1.900 maatjes."

www.knooppuntkerkenenarmoede.nl
www.schuldhulpmaatje.nl
https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2018/Armoede_in_kaart_2018
https://www.s-hertogenbosch.nl/fileadmin/Website/Actueel/Nieuws/2018/Armoedemonitor_2018_20181030_def.pdf

Bij de Halte wint Ab Harrewijn Prijs 2019

Christian Jongeneel en Hub Crijns zijn beide lid van de jury Ab Harrewijn Prijs

Bij de Halte, een ontmoetingsplaats in de wijk Zandweerd in Deventer, met als initiatiefnemer Ilona Ordeman ontving de Ab Harrewijn Prijs 2019. Voorzitter Kees Vendrik overhandigde de prijs tijdens een bijeenkomst op 13 mei in de Pauluskerk te Rotterdam.

Door het bieden van een plek in de wijk waar buurt, bedrijfsleven en zorg samenkomen, bundelt Bij de Halte krachten. Deventer is een Hanzestad en was lid van het Hanzeverbond, van oorsprong een samenwerkingsorganisatie. De huidige maatschappelijke uitdagingen vragen opnieuw om een samenwerkingsverbond. Dit nieuwe verbond is een plek waar zorg, aandacht, business en initiatieven van burens samenkomen, maar ook participatie, sociaal en duurzaam ondernemen en Social Return On Investment (SROI).

Verbinder tussen mensen

Uit het juryrapport: "De jury heeft grote waardering voor de wijze waarop Bij de Halte een veelheid aan activiteiten bij elkaar brengt. Het is een huiskamer voor de buurt, maar zzp'ers vinden er ook een werkplek. Wie werk of zorg zoekt, wordt er op het juiste spoor gezet. Door ruimtes te verhuren verwerft men eigen inkomsten. Het eindresultaat is een bijzondere samenleving waarin aandacht voor elkaar centraal staat."

Bij de Halte heeft in 2018 vooral gewerkt aan het maken van een community. Waar plek is voor jong en oud, voor zwak en sterk, voor paniek en succes, voor werk en ontmoeten, voor man in pak en in joggingbroek. Daar tussendoor vermengen zich zorg, aandacht en groei. Daardoor past Bij de Halte wel in het gewone leven van Deventernaren, maar minder makkelijk in systemen en indelingen die 'we' gemaakt

hebben om ons werk te organiseren. Bij de Halte organiseert niet, maar faciliteert op alle maatschappelijke en ondernemende vlakken en vraagstukken. Buurtgenoten die actief zijn, jongeren met hulpvragen die er nu al wonen, senioren die regelmatig langskomen, klussende buurtbewoners, burens van de bovenverdiepingen, moeders met opvoedingsvragen, hulpbiedende vrijwilligers, leuke activiteitendoeners, zorgaanbieders, Zzp'ers. Allen creëren samen een grote maatschappelijke beweging.

Vijf genomineerden in 2019

De jury van de Ab Harrewijn Prijs heeft dit jaar 12 projecten of initiatieven voorgedragen gekregen om mee te doen met de Ab Harrewijn Prijs. Jaarlijks maakt de jury vijf initiatieven bekend, die voor de prijs in aanmerking komen. Alle genomineerden ontvangen een bedrag van 1.500 euro en een certificaat. De prijs bestaat uit een kunstwerk, een certificaat en een bedrag van 5.000 euro, in te zetten voor het bekroonde initiatief. De andere vier genomineerden van de editie 2019 zijn in willekeurige volgorde.

Nominatie: Free Food Experience

Richard én Ilvien Noordhoek, de initiatiefnemers van Free Food Experience hebben in 2010 een initiatief rond een gratis driegangen maaltijd gestart in Amsterdam Zuid Oost en hebben toen gezien hoe groot de nood is onder mensen die niet veel te besteden hebben. Dat initiatief is in 2013 losgelaten. Daarna zijn ze een tweede initiatief gestart in de nieuwbouwwijk Leidse Rijn in Utrecht. In de Utrechtse nieuwbouw wijk Leidsche Rijn startten zij een eetproject, omdat ook in deze als welvarend bekend staande wijk armoede bestaat. Nu komen eens in de maand 40 mensen bij elkaar om samen te eten.

Ilona Ordeman met het team van Bij de Halte Deventer
[Fotograaf: Peter de Bie]

Nominatie: OverHoop Woerden

Bij koffiebranderij OverHoop vind je ambachtelijke koffie. De geschiedenis van koffie komt in de branderij op een unieke manier tot leven. De genietters van deze koffie dragen bij aan betere kansen voor jongeren en ouderen die begeleid worden naar werk. Het draait om mensen. De deelnemers hebben door tal van omstandigheden vaak een afstand tot de arbeidsmarkt. Bij de koffiebranderij wil men iedereen 'mee laten doen'. Werken aan herstel van het persoonlijke leven dat soms even overhoop ligt. Samen streven naar er weer toe doen en als het lukt zelfs uitstroom richting een duurzame plek waarin werk en samenleving centraal staat.

Nominatie: De Vuurtoren

2014 en 2015 waren slechte jaren voor Bergen op Zoom. Eind 2014 sloot sigarettenfabriek Philip Morris zijn deuren. Meer dan 1.200 mensen werden ontslagen. In datzelfde jaar werden ook twee katholieke kerken, in wijk Oost van Bergen op Zoom, aan de eredienst onttrokken. Door die ontwikkeling raakten tal van mensen als het ware dakloos. Het massaontslag was voor het Bisdom Breda aanleiding om begin 2015 een pastoraal werker vrij te stellen ter ondersteuning van de ontslagen PM-mensen. Een half jaar na de start van dat project had hij contact gelegd met oud-PM-medewerkers in Oost. In de buurthuiskamer dronken elke dag vijf tot tien baanloze wijkbewoners samen koffie. Er sloten parochianen bij aan. Begin 2017 kregen allen een plaatsje in Wijkcentrum De Kastanje, in Oost. Zo ontstond De Vuurtoren. Op dit moment komen ongeveer dertig mensen elke donderdagmiddag bij elkaar. De Vuurtoren én de locatie zijn laagdrempelig, opdat mensen uit alle milieus er kunnen komen. Iedereen kent elkaar, of heeft elkaar wel eens ontmoet. Hier worden contacten gelegd en vriendschappen gesmeed. Hier

wordt eenzaamheid voor even vergeten en delen mensen levensverhalen.

Nominatie: Ieder Kind een Sint

Voor veel gezinnen in Nederland is 'Sinterklaas' helemaal geen feest, vanwege persoonlijke financiële nood, de Goedheiligman gaat aan hun deur voorbij. Maar hoe leg je een kind uit dat Sinterklaas er niet voor hem of haar is? De stichting Ieder Kind een Sint van Erik Pezij richt zich vooral op kinderen van ouders met een laag budget, die zelf de Sint niet thuis kunnen laten komen. De Sint krijgt dat doorgegeven. Sinterklaas en de Pieten komen dan persoonlijk langs. De stichting zorgt ervoor dat de Sint alle aandacht heeft voor de kinderen en ouderen. Ook bezoekt hij verstandelijk beperkte kinderen en ouderen. Naar verzorgingshuizen gaan soms verstandelijk beperkte pieten mee die elders niet welkom zijn. Vrijwilligers zijn het jaar door bezig met speelgoed inkopen, zodat de Sint genoeg speelgoed heeft om weg te geven. De Sint heeft ook vluchtelingenwerk Oost Nederland bezocht. In 2018 hebben rond de 500 kinderen speelgoed ontvangen dankzij de vele sponsors en donaties.

Ab Harrewijn Prijs

De Ab Harrewijn Prijs wordt jaarlijks uitgereikt aan een persoon of groep personen die zich ingespannen heeft voor de rafelrand van de samenleving. Iedereen mag kandidaten voordragen voor 1 maart 2020.

De Ab Harrewijn is erkend als algemeen nut beogende instelling (anbi). Giften zijn welkom op NL94-INGB-0009.6443.96. U kunt u voor uw donatie en gift aanmelden op de nieuwsbrief van de Ab Harrewijn Prijs op: www.abharrewijnprijs.nl

Met het oog op Goed Leven

Henk Meeuws is theoloog en diaconaal onderzoeker

In 2001 publiceerde Andries Baart zijn omvangrijke studie 'Een theorie van de presentie'. Het bleek vrijwel meteen al een breed publiek aan te spreken, met name in de wereld van Zorg en Welzijn.

Sindsdien is er veel gebeurd: er kwam de Stichting Presentie met zeer informatieve website. Er volgde een stroom van publicaties, ook van geestverwanten. Er zijn symposia en masterclasses georganiseerd; er is spannend onderzoek verricht op diverse terreinen van Zorg en Welzijn.

De ontdekking van kwaliteit

Als vrucht van al dit en ander (studie)werk verscheen in juni 2018 *De ontdekking van kwaliteit. Theorie en praktijk van relationeel zorg geven*. Met dit boek wil Andries Baart vanuit presentie en zorgethiek een nadenken over kwaliteit in de zorg stimuleren, dat "fris, open, gedegen en passend bij de realiteit van zorgpraktijken is" (237).

In hfs I wordt het vraagstuk geschetst waaraan het boek is gewijd: hoe de kritische reflectie op zorgkwaliteit bevorderen? Beslissend voor de zoekrichting is wat onder 'zorg' verstaan moet worden. In zorg-ethisch perspectief bepaalt Baart zorg als "een heel alledaagse en ook banale activiteit... waarmee we onze wereld in stand en leefbaar houden en voorkomen dat ze vervalt". ... Zorgen "is het (mogelijk) antwoord op de kwetsbaarheid van onszelf, van anderen en van de wereld waarin wij leven, en is daar zelfs de ruggengraat van" (20). Met dit fundamentele concept van zorg voor ogen bespreekt Baart drie manieren waarop 'kwaliteit' omschreven wordt: vanuit

de bedrijfskunde, vanuit de filosofie of in operationele termen. De analyse voert tot de bevinding dat inhoudelijke, ook morele, reflectie vereist is.

Conceptuele kernelementen

In hfs II worden drie conceptuele kernelementen van het gewenste zorg-ethische kwaliteitsdenken geformuleerd en verantwoord: a. relationeel zorg verlenen; b. kwaliteitsbewustzijn cultiveren, c. praktisch verstandig te werk gaan. Wat betreft (a) staat centraal (in afgrenzing van het begrip 'zorgrelatie'): zorg is niet primair een bepaalde handeling maar een complexe dynamische praktijk; goede zorg is onvermijdelijk relationeel ingerichte en afgestemde zorg. "In de betrekking tussen zorggever en zorgontvanger wordt duidelijk welke zorg op dat moment en op die plek in welke mate gegeven moet worden om voor de betrokkenen passend, zinvol, juist, weldadig en batig te zijn" (72).

Voor het cultiveren van kwaliteitsbewustzijn (b) is de notie beslissend, dat kwaliteitsdenken "verweven is met allerlei leer- en reflectieprocessen in de zorg. Kwaliteit is in onze ogen een kenmerk van een praktijk en niet van een enkele zorghandeling" (63). Goede zorg is gebaat bij het bewustzijn dat de kwaliteit van zorg uiteindelijk bepaald wordt door het doel van zorgen: goed leven. Dit inzicht werkt door in het conceptuele kernelement 'praktisch verstandig te werk gaan' (c). Fundamenteel voor kwalitatief goede zorg is het bewustzijn dat 'goed leven' voor deze concrete mens in deze situatie niet op voorhand kan worden vastgelegd aan de

hand van procedures, regels, denkkaders, ordeningssystemen... Zij zijn van belang, maar beslissend is te kunnen handelen met 'praktische wijsheid': "Ze aanvaardt de handelingsdwang, gaat erop in, weegt de vraag af wat een goed leven zou zijn en handelt daar zo goed mogelijk naar" (140). Kwaliteit is geen gegeven, ze moet ont-dekt worden. En ze moet ont-dekt worden in "het voortdurende en systematisch nadenken over de vraag of de mogelijke en gegeven zorg bijdraagt aan '... Het goede leven met en voor anderen in rechtvaardige instituties in een fatsoenlijke samenleving'" (228).

Zorg Ethisch Model

Op basis van deze conceptuele en theoretische onderbouwingen presenteert Baart in hfs III het 'Zorg Ethisch Model' (ZEM), "een model dat vragen en kwesties ordent" (151), aan de hand waarvan men zelf een verkenning kan instellen naar de kwaliteit van de zorg, hulp of dienstverlening, via vier ingangen: menselijkheid, bekommernis, herbergzaamheid en fatsoenlijk zijn. De grondgedachte onder het ZEM is deze: goede zorg ontstaat in het samenspel van vier krachten: a. de zorgvrager die voor opgaven staat zijn of haar defecte leven zo goed mogelijk voort te zetten (menselijkheid); b. zorgverleners die zich zo goed mogelijk om hem of haar bekommeren (bekommernis); in c. een systemische context waarin hij of zij zich veilig en geborgen weet (herbergzaamheid en fatsoenlijk zijn); en dit samenspel uiteindelijk d. ingekaderd door regels met betrekking tot financiering, politieke prioriteit, wettelijke bepalingen en wetenschappelijke inzichten (vgl. 154). Centraal en beslissend in dit krachtenspel is het uiteindelijk doel van goede zorg, uitdrukkelijk gezien vanuit de zorgontvanger: een bevredigende verhouding vinden tot de broosheid en vergankelijkheid van haar of zijn bestaan. Het ZEM is in steeds gedetailleerder schema's voorgesteld, uitgewerkt en toegelicht.

Kwaliteitsdenken in de praktijk

In hfs IV wordt ten slotte gezien of en hoe het kwaliteitsdenken aan de hand van het ZEM in de praktijk werkt. Blijkens doelgerichte

praktijkexperimenten wordt het enerzijds positief gewaardeerd: "het model is onmodieus maar meer dan welkom, het zet je op het spoor van wat je eigenlijk wilt en waar het in de zorg ten diepste om gaat" (245). Het is evenwel niet zo erg "handzaam" (zo de achterflap). Het model komt over als onoverzichtelijk, moeilijk integraal toe te passen, voortdurend perspectiefwisselingen vereisend. Om aan de uitkomsten uit praktijkexperimenten tegemoet te komen zijn acht ZEM-werkbladen ontwikkeld. Ervaringen daarmee opgedaan zullen leiden tot aanpassing ervan. Zo blijft het ZEM ook zelf op ontdekkingstocht: de gepresenteerde versie "staat open voor kritiek en bijstelling" (149).

Erudiet werkstuk

Zoals we van Andries Baart mogen verwachten levert hij met dit boek weer een zéér doorwrocht werkstuk af: onberispelijk gedocumenteerd, erudiet, goed doordacht, heel helder gestructureerd, uitdagend, met intrigerende en verlokkenende uitzichten, consistent. Maar met deze kwaliteit presenteert deze studie zich tevens als een compact soort bouwspel waarvan alle delen in één grijpen: het leest niet makkelijk. Voorwoord schrijver Prof. Nies verzucht: "Het boek ... is niet bepaald een *page turner* voor bij de open haard met een goed glas wijn. Je moet er echt voor gaan zitten om het te doorgronden en te vertalen naar je eigen situatie of organisatie" (16).

Ik las het boek o.m. met de vraag wat het ons biedt ten bate van het diaconaal denken en doen. Afgezien van de onloochenbare waarde van de grondbegrippen, is deze vraag nog niet zo eenvoudig te beantwoorden, mede door de doorwrochte studie.

www.presentie.nl
Andries Baart, 'De ontdekking van kwaliteit. Theorie en praktijk van relationeel zorg geven', ISBN 9789088508349, 296 pagina's, SWP Uitgeverij B.V. Amsterdam, 2018, 2e druk, 2018, € 42,00.

De goede gemeenschap

Hub Crijns is bestuurder Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad

De Christen Unie is een partij met christelijke roots. In het ontstaan en het partijprogramma speelt het christelijk sociaal denken een grote rol. Nu is dit christelijk sociaal denken niet eenduidig, maar pluriform. Er is geen kerkgenootschap dat er op toeziet. Het zijn vaak individuele denkers die het denken verder brengen. En organisaties, die vanuit hun bronnen en identiteit het christelijk sociaal denken toepassen en verder brengen.

In de katholieke kerk en in de katholieke wereld is het katholieke sociaal denken ontwikkeld. Het bestaat uit verschillende lagen. De Wereldkerk met de Pausen voorop kennen sinds 1891 een traditie van sociale encyclieken en leerstukken. Hier wordt vaker gesproken over Sociale Leer. Nationale bisschoppenconferenties publiceren eveneens sociale brieven, vastenbrieven, sociale preken. Katholieke organisaties ontwikkelen in de praktijk katholiek sociaal denken. En natuurlijk spreken hoogleraren, universiteiten en docenten hun woordje mee.

Op bezoek bij de burens

De kern van het katholieke sociaal denken is oog te hebben voor de kwetsbare naaste. Die traditie, zo oud als de Rooms-Katholieke Kerk, heeft het Wetenschappelijk Instituut van de Christen Unie in dit boek centraal gezet.

In twaalf hoofdstukken brengen dertien auteurs het katholieke sociaal denken tot leven. Centraal staat de oproep om met liefde om te gaan met je medemens en de schepping. Een mens is niet geïsoleerd, maar

staat altijd in relatie tot anderen - en dat doet een appél op een ieder. De katholieke traditie heeft speciale aandacht voor de armen en kent sterke pleidooien voor herverdeling van rijkdom. Ze bekijkt andere religies, jodendom en islam voorop, met een positieve

blik. Katholiek sociaal denken is genuanceerd, maar kan ook radicaal zijn waar het gaat om ecologie en de ethiek rondom leven en dood. De bundel is opgebouwd in vier 'delen' van elk drie hoofdstukken. Elk deel sluit af met een dubbelinterview, waarin een katholiek en een protestant terugblikken op de materie.

Mens in gemeenschap

Het eerste deel draait om de bouwstenen van het katholieke sociaal denken. Erik Borgman trapt af met een introductie in het katholieke mensbeeld. Daarna buigt Erik Sengers zich over de rol van de politiek. In het derde hoofdstuk kijkt Ringo Ossewaarde naar de katholieke visie op de samenleving. De nadruk ligt op de kernbegrippen: menselijke waardigheid, gemeenschappelijk goede, solidariteit, personalisme en subsidiariteit. In een dubbelinterview denken bisschop Gerard de Korte en Roel Kuiper na over de vraag hoe dit denken zich verhoudt tot de antirevolutionaire traditie van Abraham Kuiper.

Leven in bloei

Het tweede deel heeft een sterk ethische lading. Het begint met een bespreking van 'Laudato Si', de 'milieu-encycliek' van paus Franciscus, door Martine Vonk en Richard Steenvoorde. Daarna belichten Lambert Hendriks en Lisette van Aken achtereenvolgens de katholieke moraaltheologie en seksuele

ethiek. Maarten Verkerk en Eric Holterhues laten in het afsluitende interview zien dat in zowel het protestantisme als het katholicisme een enorme diversiteit bestaat, als het om ethiek gaat.

Recht doen in de wereld

Het derde deel begint met een verhandeling van Theo Salemink over economie, waarin von Nell-Breuning een belangrijke rol speelt. Colm Dekker laat zien hoe katholieke spiritualiteit en aandacht voor de armen hand in hand gaan. Thijs Caspers belicht de internationale solidariteit, die voor de katholieke kerk als oudste bestaande internationale organisatie altijd belangrijk is. In een bijzonder interview maakt Gert-Jan Segers kennis met Hilde Kieboom, leider van de katholieke gemeenschap Sant'Egidio in Antwerpen. Deze beweging streeft naar vriendschap met de armen en is actief betrokken bij het opvangen van vluchtelingen in Europa.

Kerk in diversiteit

Tot slot staat in deel vier de manier centraal waarop de katholieke kerk naar buiten kijkt. Hendro Munsterman schrijft over zijn passie: de oecumene tussen katholiek en protestant. Frank Bosman bespreekt de katholieke omgang met mensenrechten. Juliëtte van Deursen belicht de 'inclusieve' manier waarop de katholieke kerk omgaat met andere religies, vooral met het jodendom en de islam. In het laatste interview mijden Ad de Bruijne en Anton de Wit ook de moeilijke onderwerpen niet, zoals de verschillen tussen katholiek en protestant in hun verhouding tot de staat Israël.

Slotbeschouwing

Wouter Beekers komt in zijn slotbeschouwing terug op de vraag wat deze kleurrijke katholieke traditie te bieden heeft voor het al even veelzijdige protestantse politieke denken. Hij gaat daarbij minder in op de verschillen en meer op de overeenkomsten. Hij bespreekt daarbij het onderliggende mensbeeld, de visie op samenleven, die bestaat uit eenheid zoeken in de delen, de visie op overheid in de participatiesamenleving waarin naast overheid en bedrijven maatschappelijke

organisaties en burgers een grote rol spelen, en de visie op duurzaamheid.

Opmerkelijk citaat

Thijs Caspers signaleert dat met Paus Franciscus een vernieuwde visie is ontstaan op solidariteit. "De ontwikkeling van het solidariteitsbegrip in het katholieke sociaal denken heeft twee duidelijke kenmerken. Allereerst komt het begrip steeds explicieter in het schrijven en het spreken van de Rooms-Katholieke Kerk tot uitdrukking. Waar het aan het einde van de negentiende eeuw en aan het begin van de twintigste eeuw veelal impliciet aanwezig is, neemt het expliciete gebruik ervan vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw een vlucht. Daarnaast dijt de definitie van het begrip uit: bij paus Franciscus overstijgt het de menselijke soort en integreert het ook flora en fauna. Solidariteit zet aan tot concreet handelen. Zo pleit paus Franciscus bijvoorbeeld vurig voor een humane omgang met de vele vluchtelingen die naar Europa komen. Hun lot is ten volste verbonden met dat van ons. Solidariteit omvat zo alle menselijke relaties, maar overstijgt deze ook: werkelijke universele solidariteit slaat ook op onze omgang met het tere weefsel van flora en fauna waar wijzelf onmiskenbaar onderdeel van zijn." (115)

Aanrader

De bundel is een korte introductie in het katholieke sociaal denken en laat zien hoe de toepassingen daarvan in de praktijk er heel variabel uit gaan zien. Dit boekje is een aanrader, om te kopen of te downloaden.

Remco van Mulligen & Wouter Beekers (red). 'De goede gemeenschap. Katholiek sociaal denken over politiek en maatschappij', Wetenschappelijk Instituut Christen Unie, Amersfoort juni 2018, ISBN 978-90-825291-2-8, 176 pag. € 22,50.
e-book: <https://wi.christenunie.nl/1/library/download/urn:uuid:89fef3e3-ecac-44be-9312-e7731b2ff406/De+goede+gemeenschap.pdf> (gratis)

Agenda & weetjes

'Bloempje voor het goede doel' wint dr. Poelsprijs 2019 van het Bisdom Roermond. De stichting 'Bloempje voor het goede doel' bestaat 10 jaar en wil er zijn voor mensen met een sociale achterstand en mensen in nood. De Dr. Poelsprijs is een gezamenlijk initiatief van de Dienst Kerk en Samenleving in het bisdom Roermond en het Limburgs Diaconaal Fonds. Er waren dit jaar achttien inzendingen. De prijs bestaat uit een beeldje en een geldbedrag van duizend euro.

Het Ariëns Comité organiseert samen met het Ariënsinstituut aartsbisdom Utrecht op donderdagmiddag 20 juni 2019 de Ariëns Lezing 2019. Dit jaar spreekt Dr. Paul Luijkx, historicus, over leven en werk van Gerard Brom (1882-1959). De zaal is open vanaf 13.30 uur en het programma eindigt om 17.00 uur. De toegang is gratis. Het Ariënsinstituut is op Keistraat 9, 3512 HV Utrecht. Opgave en info: secretaris@arienscomite.nl

In het Aartsbisdom Utrecht wordt om de drie jaar de Ariëns Prijs voor Diaconie uitgereikt. Een initiatief van het Aartsbisdom Utrecht, de Diocesane Kerkelijke Caritas Instelling en het Ariëns-Comité. De uitreiking is op 12 oktober 2019. Meer informatie op: www.dkci-utrecht.nl/ariensprijs-2019/

Op 25 mei is het precies één jaar geleden dat de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) in werking is getreden. Op 25 mei 2019 wordt een herziene tekst van het Algemeen Reglement Bescherming Persoonsgegevens Parochies van kracht. U kunt het digitaal vinden op: <https://www.rkkerk.nl/wp-content/uploads/2019/05/Alg.-Regl.-Bescherming-Persoonsgegevens-Parochies-2018-herziening-14-mei-2019.pdf>

Op zaterdag 11 november 2017 werd de Diaconieprijs 'Brood en Rozen' van het Bisdom Rotterdam voor de zesde keer uitgereikt. Alle aanmeldingen staan vermeld in de '*Diaconale kalender 2018 en 2019*', digitaal te downloaden op: <https://www.bisdomrotterdam.nl/documents/saved/h7052526936ef3a2ab36af5930435257a.pdf>

Vrijdag 10 mei is de vernieuwde website van katholieklevens.nl online gegaan. [Katholieklevens.nl](http://katholieklevens.nl) is het videokanaal dat de Nederlandse bisschoppen in 2016 zijn gestart. "In de voorbije jaren is [katholieklevens](http://katholieklevens.nl) echter uitgegroeid tot veel meer dan alleen een videokanaal, mede daarom kon de website een upgrade gebruiken," vertelt projectcoördinator Daphne van Rosendaal. Zie verder: www.katholieklevens.nl

Hub Crijns schrijft sinds 1997 elk jaar een gedicht met als thema de Werken van Barmhartigheid. De gedichten tot 2014 verschenen al eerder in een bundel. Deze bundel is in januari 2019 uitgebreid met vijf nieuwe gedichten. Hub Crijns was directeur van DISK verbonden met de kerkelijke anti-armoedebeweging. De gedichten zijn voorzien van een inleiding en een uitleiding, en geïllustreerd met foto's van Peter de Bie. De nieuwe bundel is digitaal te downloaden op: <https://www.knooppuntkerkenenarmoede.nl/wp-content/uploads/werken-van-barmhartigheid-derde-druk-web.pdf>

Diakonie & Parochie

Wat is dit voor een tijdschrift?

Onder *Diaconie* verstaan we:

“Het handelen vanuit en door kerken en andere door het evangelie geïnspireerde groepen en bewegingen dat gericht is op het voorkómen, opheffen, verminderen dan wel mee uithouden van lijden en maatschappelijke nood van individuen en van groepen mensen en op het scheppen van rechtvaardige verhoudingen in kerk en samenleving.” (Crijns H., e.a., *Barmhartigheid en gerechtigheid*, 2004, pag. 392).

Diakonie & Parochie is een uitgave van het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad, een werkgroep van de diaconale dienstverleners uit de bisdommen en enkele landelijke katholieke diaconale organisaties. Het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad vormt ook de redactieraad.

Het tijdschrift verschijnt vier keer per jaar.

Vanwege gestegen (porto)kosten is in 2019 de abonnementsprijs verhoogd naar € 30,00; losse nummers: € 5,00 excl. porto.

Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad,
Emmaplein 15, 5211 VZ 's-Hertogenbosch,
administratie@rkdiaconie.nl

Voor abonnementen en bestellingen:

E-mail met opgave van alle adresgegevens: administratie@rkdiaconie.nl

Abonnementen worden automatisch verlengd, tenzij schriftelijk wordt opgezegd voor 1 november van elk jaar.

De digitale plek van het tijdschrift is www.rkdiaconie.nl. Kijk voor diaconale voorbeelden en diaconale spiritualiteit op deze site. Doe er zelf aan mee. Vraag een inlogcode aan. Bezoek www.rkdiaconie.nl

Colofon

Aan dit nummer van *Diakonie & Parochie* werkten mee:

Gerard Agterkamp, Marielle Beusmans, Hub Crijns, Bob van Dillen, Caroline Doelman, Freddy Janssens, Christian Jongeneel, Jan Maasen, Henk Meeuws, Trees Versteegen, Hub Vossen, Niek van Waterschoot, Joep van Zijl.

Eindredactie: Hub Crijns.

Foto omslag: Hub Crijns.

Redactie en uitgever: LKDB, 's-Hertogenbosch.

Opmaak: Hans van Eck (Impressio Communicatie)

Druk: Drukkerij Roggeband & Accuraat Breda.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen uit dit tijdschrift wordt op prijs gesteld, mits de bron wordt vermeld.

Voor overname van foto's, gedichten en cartoons neemt u contact op met de eindredacteur: crijns@ziggo.nl

ISSN 0922-9647

Meditatief

Met open armen

Schrijvers voor gerechtigheid cd
www.schrijversvoorgerechtigheid.nl

Kom, als je honger hebt of dorst.
Hier kun je eten, deel met ons.
Kom met je tranen en je pijn.
Hier is het goed, hier mag je zijn.
Met open armen word je ontvangen.

Kom, als je moe bent van je vlucht.
Hier ben je veilig, hier is rust.
Kom, met je wanhoop en verdriet.
Hier mag je weer een toekomst zien.
Met open armen word je ontvangen.

Welkom in Gods huis.
Welkom in Gods huis.
Welkom in Gods huis.
Welkom, welkom thuis.

Kom met je leegte en je angst.
Hier word je liefdevol omarmd.
Kom maar, als je niemand je verstaat.
Hier is een plek voor jouw verhaal.
Met open armen word je ontvangen.